

Драган Трифуновић

НАРОДНИ ОБИЧАЈИ И ИГРЕ
У БЕЛИЧКОМ КРАЈУ

ЗАВИЧАЈНИ МУЗЕЈ У ЈАГОДИНИ
2003

ЗАВИЧАЈНИ МУЗЕЈ ЈАДИЧ
БИБЛИОТЕКА
Инв. број 5845

УВОДНА РЕЧ Драган М. Трифуновић
САНДРАН МАКСИМЛЯНОВИЋ

НАРОДНИ ОБИЧАЈИ И ИГРЕ У БЕЛИЧКОМ КРАЈУ

ЗАВИЧАЈНИ МУЗЕЈ У ЈАГОДИНИ

Драган Трифуновић
НАРОДНИ ОБИЧАЈИ И ИГРЕ
У БЕЛИЧКОМ КРАЈУ

Рецензент
др. Оливера Васић

Издавач
Завичајни музеј у Јагодини

За издавача
Бранислав Цветковић

Транскрипција
Марта Гајић аспсолвент на ФМУ Београд
катедра за етномузикологију

Насловна страна
Милосав Брајковић

Рачунарска обрада
Петар Павловић
Мирослав Ивановић
Миодраг Милутиновић

Илустрације старих кућа
Мирјана Мима Тошић

Штампа
"ШТАМПА" Зора Милосављевић

Тираж
300

Јагодина, 2003.

ISBN 86-902543-5-8

УВОДНА РЕЧ

Смо срећни да представимо

Током свог готово полуековног трајања, Завичајни музеј у Јагодини, у оквиру своје делатности, упоредо са прикупљањем, чувањем, заштитом, излагањем и публиковањем културних добара, негује и издаваштво, с циљем да резултати истраживања у различитим хуманистичким дисциплинама што пре и што лакше постану доступни најширој јавности.

Етнолошка истраживања богатог културног наслеђа у области Белице, заједно са природњачким, археолошким, историјским и историјско-уметничким, представљају битан део професионалног рада Музеја. Ипак, иако се Белица налази у самом срцу Србије, ниво проучености и познавања прошлости и културне историје ове старе српске жупе, далеко су од потребног. Стога су сви нови напори на овом пољу необично важни. Имајући у виду ову чињеницу, самостална етнокореолошка проучавања Белице, која је последњих десетак година предузимао релативно млади истраживач кореограф Драган Трифуновић из Јагодине, добијају на посебном значају. Аутор иде трагом великих проучавалаца српске националне културе бележећи на терену аутентичне народне игре у Белици, пре него што ће сасвим ишчилети у времену и сећању. Прве резултате ових сложених проучавања Д. Трифуновић је објавио у чланку *Народне игре Србије. Грађа. Свеска 8. Народне игре у Лейеници, Јасеници, Белици и Крушевачкој жупи, Београд 1995. стр. 69-90*, у издању Центра за проучавање народних игара Србије Факултета музичких уметности у Београду, чиме се сврстао у ред озбиљних истраживача.

У потпуности схватајући значај ових истраживања за очување како националних, тако и општекултурних вредности европске традиције, Музеј је у своја посебна издања за 2003. годину уврстио допуњени текст о народним играма у Белици, који је г-дин Драган

Трифуновић саопштио у оквиру циклуса Стручних и научнопопуларних предавања, на Музејској трибини у Завичајном музеју у Јагодини 2. априла 2002. године.

Драган Трифуновић

НАРОДНИ ОБИЧАЈИ И КУЛТУРНИ ПРИВЕДАЦ

У БЕЛИЧКОМ КРАЈУ

Бранислав Цветковић

У јесен и љељен је један од највећих симбола наше културе и историје. У њему се садржи веома много информација о народном обичају, вери, митологији и историји. Јагодина је град који се налази у јужној Србији, у Јабланичком округу. У њему се срећу разнолични обичаји и традиције, као и богати културни и историјски споменици.

Завичајни музеј у Јагодини је посвећен истраживању и презентацији народних обичаја и традиција у Јагодинском крају. Експонати музеја приказују разне обичаје, верске свечаности, занатске производе и историјске артефакте. Експонати су организовани у неколико тематичних зале, укључујући залу за време и историју, залу за занате и промет, залу за верске обичаје и залу за кулинарску културу.

Бранислав Цветковић је један од најпознатијих српских археолога и историчара. Његово дело укључује истраживање античке и средњовековне археологије у Јагодинском крају, као и издавање научних радова и књига о народним обичајима и културном наслеђу. Једна од његових књига, "Највећи народни обичаји Јагодине", представља значајан допринос у разумевању народног наслеђа овог краја.

Следећи експонати представљају интересантне артефакте из музеја: антички керамички предмети, средњовековни монети, археолошки артефакти из античког града Тимокија, као и разни предмети из народног живота и занатства.

Музеј је отворен за посетитеље сваког дана, а у периоду летњих престонога и посматрачког програма. У музеју се организују и различити програми, као што су лекције, радне радионице и изложбе. Експонати су организовани у неколико тематичних зале, укључујући залу за време и историју, залу за занате и промет, залу за верске обичаје и залу за кулинарску културу.

ОБЛАСТ И ЊЕНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

"Прешавши готово три миље дуго сљеме Лукавице приспели смо у варошицу Јагодну, која се налази на пространом округлом пољу опасана ниским брдима, угодно и лепо лежи имајући на десно Мораву." ¹⁾

Овај изузетно леп опис географског положаја Јагодине који је уједно и опис Беличког краја, дао је Печујски Владика Антон Вранчић, путујући 1553. године за Цариград као изасланик Карла В.

Белица је предео у сливу истоимене реке, данас део Јагодинске општине, а у Вуково време део Јагодинске нахије шести по величини у Србији. ²⁾

У области Белице прве људске заједнице се појављују почетком млађег каменог доба, око 5500. године пре нове ере. Касније су их замениле културе бакарног доба од 3200 - 2100 године, бронзаног од 2100 - 1250 године, прелазног периода од 1250 - 800 године и гвоздено доба од 800 до прелаза из старе у нову еру. ³⁾

Прва словенска насеља јављају се од VII до IX века, а веће организационе заједнице - жупе од IX - XI века. ⁴⁾

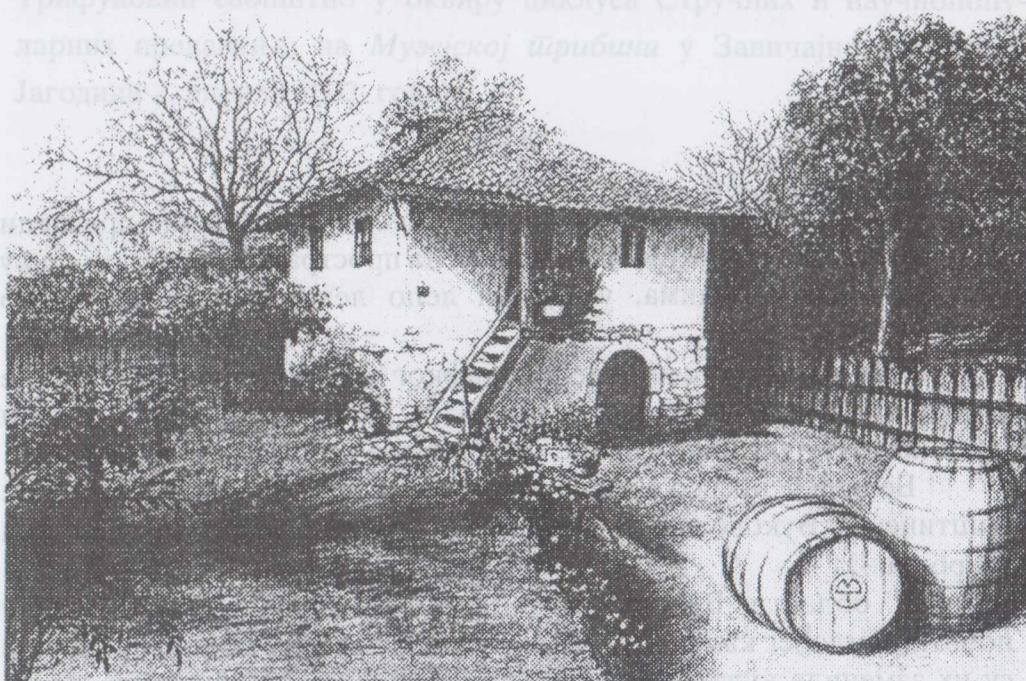
У XII веку, у време Стевана Немање, на месту данашње Јагодине је постојало насеље непознатог назива. У једној повељи из 1150. године помиње се "земља Лугомир", а вероватно се у исто време јављају и жупе Белица и Левач. Властелинско седиште Белице се у почетку налазило у тзв. Јеринином граду изнад села Белице, а крајем XIV века сели се на Ђурђево брдо. ⁵⁾

Испод Ђурђевог брда развило се село Јагодна чији се назив први пут помиње 15. јула 1399. године у повељи Кнегиње Милице: ⁶⁾

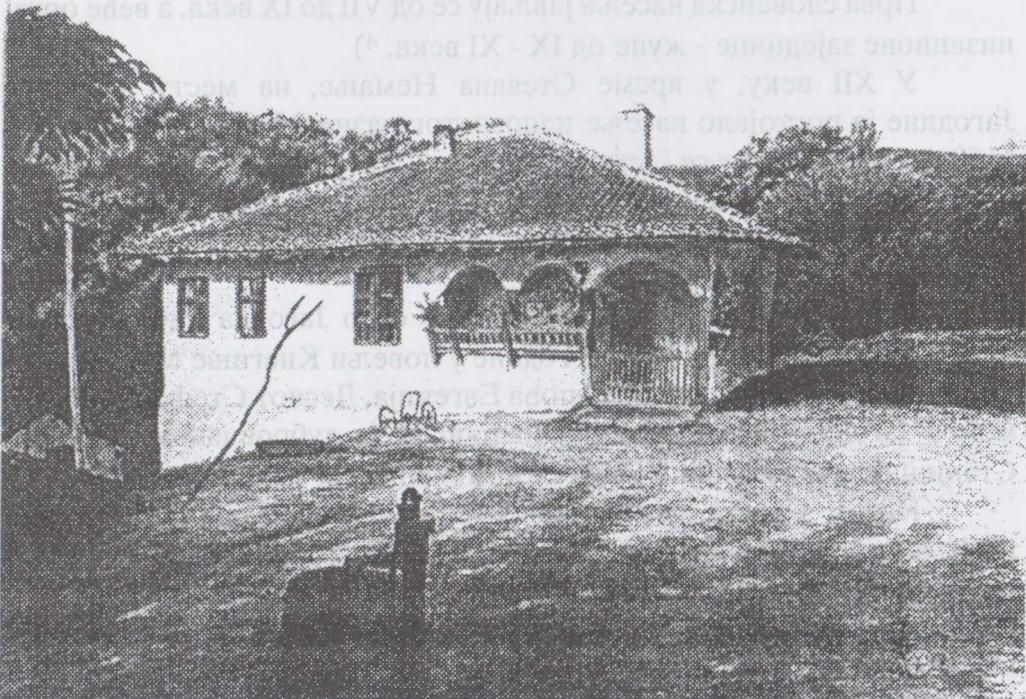
"Ове године јављају госпођа Евгенија, Деспот Стефан Вук писмом у Јагодњој дубровачкој општини, да је дубровчанин Живулин Станишић држао царине Пањску и Шетоњску и све платио". ⁷⁾

Падом Српске деспотовине под турску управу 1459. године насеља су опустела јер је становништво побегло у збегове.

Две године после Антуна Вранчића, који је први од стране путника описао Јагодину, кроз овај град 1555. године пролази изасланик немачког цара, Бузбог, за кога можемо рећи да је први сакупљао и забележио обичаје овог краја. ⁸⁾

Стара кућа са каменим подрумом - Горње Штипље

Стара кућа са каменим подрумом - Горње Штипље

Око 1558. године село Јагодина је прерасло у турску варошицу, а касније и у центар велике Јагодинске нахије.⁹⁾

Као и у Левчу, и у Белици су се сусреле две струје - косовско-метохијска и доминантнија моравско-вардарска.¹⁰⁾

Становништво које данас живи у Белици, осим нешто староседелаца досељено је у два маха: после пропasti Кочине крајине и после Карађорђевог устанка.¹¹⁾

Села Беличког краја налазе се углавном на брдовитом терену те су у већини случајева груписана по засеоцима и малама.

Основна делатност данашњег становништва је земљорадња и у мањем обиму воћарство, а у брдским крајевима сточарство и виноградарство.

Најједноставније куће у Белици биле су куће талпаре, са округлом основом и без темеља, затим брвнаре покривене шиндром и сламаре на Црном врху. Данас се могу срести куће чакмаре, покривене ћерамидом и црепом и озиданим ојаком. Оне имају по два одељења. У основи је камени темељ са пердом. У кући се налази и наћвар за брашно и мешење хлеба, полице за држање посуда и долап, дрвени орман смештен у углу за држање покућства и хране. Покућство, куће са собом и огњиштем, састоји се од софре за јело, столица троношца, дрвених и земљаних чинија, тањира, лонаца, ћупова, дрвених буклија за воду, вино, ракију. На огњишту су вериге, бакрач. У соби се налазе кревети од тесаних дасака, сандуци за држање спреме. На поду су асуре, крпаре, на зидовима вежени ћилимови, а за спавање се користе ткани чаршафи, губери, ћилими.¹²⁾

Осим куће у којој се живело, сеоско домаћинство је имало и помоћне зграде као што је качара, пушница, пекара. У економском делу дворишта налази се кош, свињац, штала и обавезно дрвљаник и гувно.

ГОДИШЊИ ОБИЧАЈИ

У Беличком крају је било много повода за окупљање и дружење становништва, па било да се обавља неки посао, спроводи обичајили се забавља. На свим тим скуповима основни вид забаве биле су песма и игра.

Прилике за игру могу се поделити у неколико група. То су:

- Важнији датуми из црквеног календара (сабори, заветине, богољубље, вашари и др.), односно годишњи циклус обичаја,
 - Значајни тренуци из живота човека (рођење, крштење, прошевина, свадба),
 - Прилике уз обављање разних послова (мобе, прела, седељке, комишање, "ласићи мљење" (клање свиње), печенje ракије...).

БАДЊИ ДАН И БОЖИЋ

На бадњи дан, (6 јануара), пре изласка сунца, домаћин куће одлази у најближу шуму да сече бадњак. За бадњак се у Белици узима младо Церово дрво и нико се не буни ако се бадњак сече у туђој шуми. Бадњачар, посечени бадњак доноси на рамену и заједно са сламом управља уз кућу.

На бадњи дан се месе и спремају данас звани "колачи" бадњедански обредни хлебови. Главни колач је богато украсен на коме се могу видети бројни мотиви: воловска кола, овце у тору, њиве, виногради. Осим главног обредног хлеба месе се и мањи сваком члану домаћинства. За женске чланове домаћинства месе се колачи у облику плетеница, а за остале колачи који представљају гуске, пловке, свињу са прасићима.

Када падне мрак домаћин уноси бадњак у кућу где га дочекује домаћица са ситом у коме је жито, и на његов поздрав "Добро вече и чесниш вам Божић!" одговара "Бог тиши помоћао и добро дошао"

посипајућа га житом из сита.

Бадњак се полаже на ватру и на њега се ставља и понешто хране. Кад се бадњак разгори отпалим гранчицама укућани царају ватру уз речи: "Колико варница, шолико здравља, шолико ђелица, шолико стоке, тара и та!".

На бадњи дан се уноси и слама у кућу. Домаћица прво носи сламу три пута око куће, док деца иду за њом и чупкајући сламу пијучу. Кад се унесе, слама се простре по поду да би се на њу поставила бадњеданска вечера, а по ћошковима се побацају ораси. Вечера је посна: туцан пасуль, посна сарма, посне пите од купуса, јабука, кромпира или ораха, пеку се бундеве, износе суве смокве, шљиве, грожђе идр.

На Божић, први који улази у кућу јесте полажајник. Тог дана се нигде није ишло у госте. Једини гост је полажајник који улазећи у кућу честита Божић и од домаћице бива посипан житом из сита. Полажајник седа са прекрштеним ногама испред ватре, док га домаћица огрђе губером. Гранчицама осталим од бадњака полажајник јара ватру уз речи: "Колико варница, шолико здравља, шолико њелица, шолико снске, јара ишод!".

Полажајник је дариван, врло често кошуљом и чарапама, и посебним колачем "полажајником" округлог облика са крстом у средини за који је било везано повесмо кучине које је служило да се колач полажајнику обеси око врата. Након тога сви заједно доручкују.

За Божић се пекло прасе и месила чесница у коју се стављао дрен, златник, сребрњак или обична пара, парче бадњака, семе пасуља или тикве, ивер од прага. Чесница се ломила за време ручка. Тог дана требало је помало започети све послове да би било опроштено ако се у току године ради на дан када је црвено слово у календару. Започети рад (плетење, ткање, вез итд.) женске деце бацао би се у ватру да изгори да би у току године сви ручни радови ишли брзо као ватра.

Веровало се да се деца тог дана не туку да им неби излазили чиреви у току године. Кућа се није чистила три дана, а онда се слама износиле и стављала у воћњак на младо дрво.

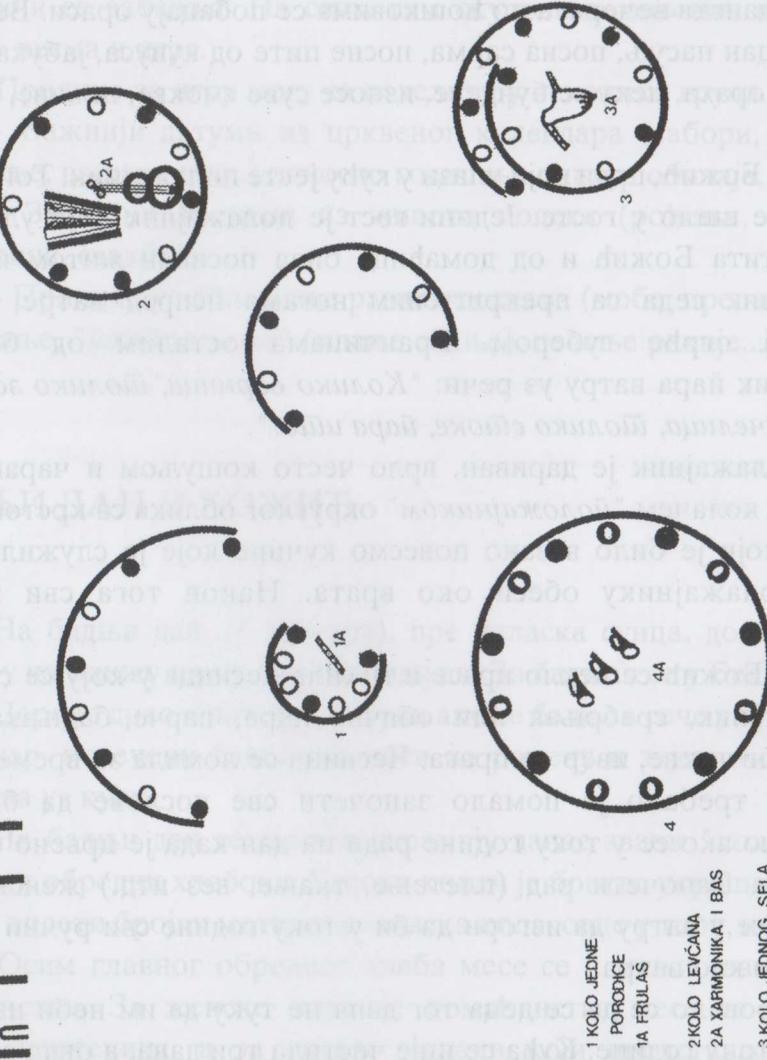
Пошто се Божић прославља у кругу најуже породице, тог дана није било игре ни игранки. Другог и трећег дана размењивале су се посете те је долазило до дружења наздрављања често и песме.

ГОДИШНИ ОБИЧАЈИ

Сваки године се мотажа свадбени обичај у селу Белици, који се врши у јесен и узимајући узето да је свадба у селу Белици једна од највећих свадби у Србији.

Sabor u Belici – sv. Ilija selo Bunar

Premda kazivanju Radmila Savic

ПОКЛАДЕ

Бела недеља је највећија седмица у месецу јануару, а у њој је дан покладовања највеселији дан, када се у изобиљу спреми свакојаког, поглавито мрсног јестива, а сам дан испуњава играма и шалама, када људи дају одушка себи, да би лакше и опуштеније ушли у престојећи, у трајању најдужи, а по строгости најтежи пост у години-ускршњи пост.¹³⁾

У време Беле недеље, по селима Белице ишли су "комедијаши" - поворке млађих људи који су представљали свадбену поворку. Иначе је то период весеља, маскирања и извођења шала које у приличној мери носе еротску ноту.¹⁴⁾

"Невесића" је била видно трудна, а "младожења" је носио штап или празилук којим би кад, кад ударао невесту по задњици.

Комедијаши су позивали на игранку сељане:

"Милане! Ајде! Ако оћеш, ако нећеш, изеш иши!"

Игранке, за време Поклада, су се одржавале увече на раскрсницама, где момци и девојке наложе ватру па се угарцима гараве.

У периоду између два светска рата, поворке комедијаша су ишли и кроз Јагодину. "Младенци" су се возили у фијакеру, а иза њих су на "гигаљама" - штулама ишли остали извођачи. После другог светског рата комедијашке поворке у Јагодини бивају забрањене.

УСКРС

Ускрс је по значају и према народном веровању велики празник као и Божић. У народу се још зове Васкрс или Велигдан. Најзначајније радње су бојење јаја и причест. Причест се обављао ујутру, када се сви "омрсе" јајетом.

Јаја се фарбају на велики петак, луковином или варзилом (куповна боја за јаја). Шарала су се шарљкама и воском или лишћем разних трава. Прво јаје се обавезно фарбало у црвено и звало се "чуваркућа". Приликом фарбања тог првог јајета изговарале су се речи:

"Црвен ћећао,
црвено јаје снео,
шало ћа се не разбило".

То прво јаје се чувало до следећег Ускрса.

За Ускрс се пекло прасе или јагње и што је битно за тему овог рада, одржавали су се највећи сабори где је било и песме и игре. Сабори или игранке за Ускрс организовани су у црквеном дворишту. На територији Белице постоје цркве у Бунару и Драгоцвету, а у Јошањичком Прњавору манастир Јошаница где су били највећи скупови. Сабори за Ускрс су били прилика за проигравање, упознавање младих, бирање невесте, склапање послова. О окупљању народа око манастира за време таквих светковина Вук Караџић каже:

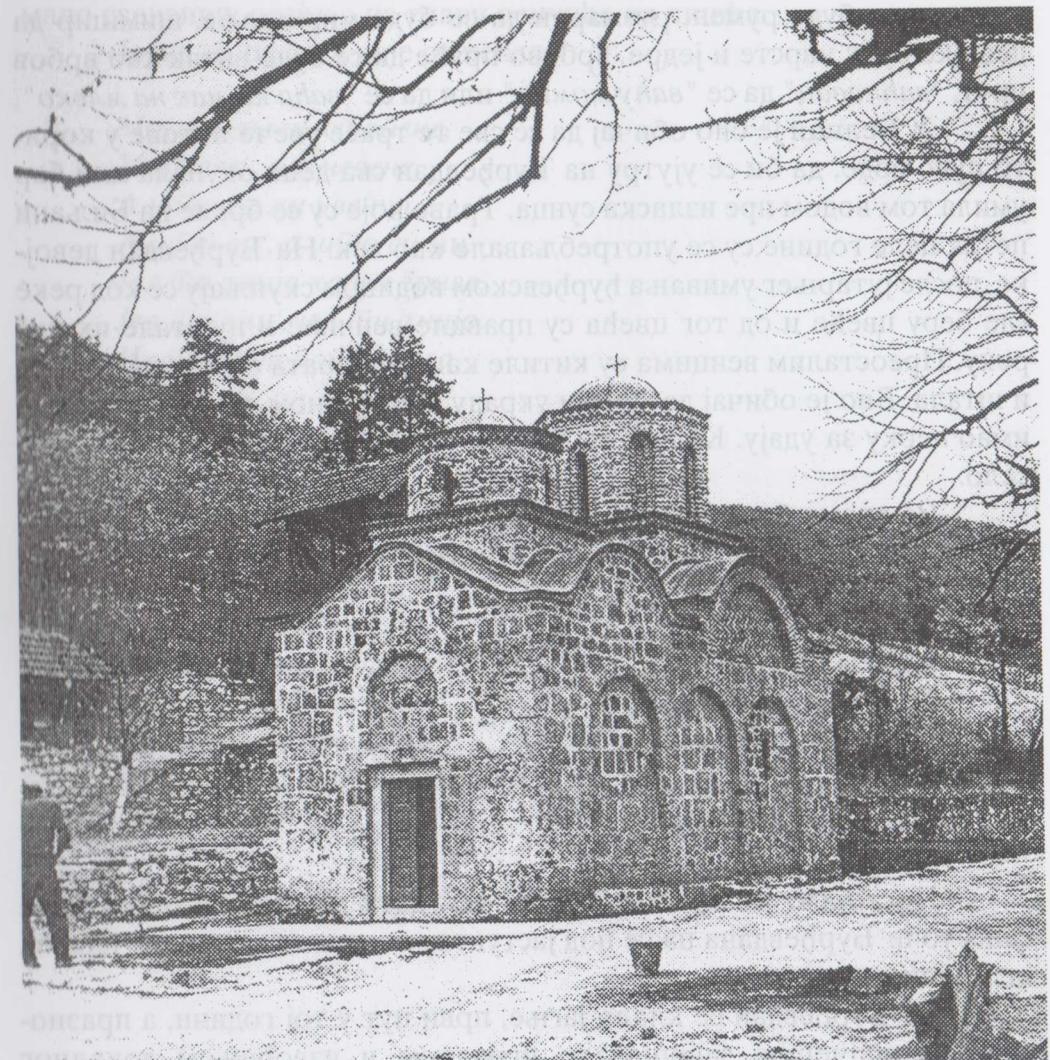
"Код ће који намастира, кад је лепо време, окупи се и по неколико хиљаде душа. Ту трговци купују и продају различну робу: крчмари точе вино и ракију, месари пеку јагањце, овце, свиње те продају месо, слијепци у гусле и певају пјесме јуначке старе и нове, ту момци гледају ћевојака (девојке највише иду о Цвијетима, а младе о Вакренију), ту се састају кумови и пријатељи, познаници и договарају о свачему."

Такви се сабори купе и код цркви, али не свакда као код намастира. Кад се иде цркви или намастиру, свако се обуче и накити што ко љепше може. Коме је близу, он пође ујутру, а многи особито из даљњих села дођу уочи празника на конак. Истина је да се иде највише у намастире ће је коме најближе".¹⁵⁾

МАНАСТИР ЈОШАНИЦА

За историју средњевековне Јагодине везан је и настанак манастира Јошанице, који се налази у непосредној близини, на свега 7 километара ваздушне линије западно од града. Смештен је у живописној клисури истоимене речице, пред самим улазом у некадашње манастирско село које због тога носи назив Јошанички Прњавор. Једнобродна црква ретког двокуполног решења, са по једним кубетом изнада наоса и припрате, саграђена је и живописана, судећи по остацима владарских портрета породице деспота Ђурђа Бранковића, до 1433. године. Манастир је задужбина неидентификоване локалне властелинске породице, чији су портрети насликаны на јужном и делом на западном зиду припрате. О снажној везаности Јагодинаца за манастир речито сведочи најстарији сачувани писани податак о Јошаници, напис о обнови цркве из 1786. године јер су у њему, уз јошаничког игумана Алексија Теодоровића и његовог рођака, Јована

Поповића свештеника из Јагодине, као ктитори наведени и ондашњи јагодински кнезови Доброслав и Бошко.¹⁶⁾ Становници величког краја, своју везаност за манастир испољавали су окупљањима за време великих празника, сабора и литија схватајући те скупове као најважније за цео крај.

Манастир Јошаница

Ђурђевдан се, као веома значајан празник, славио увек свечано и уз мноштво обичаја. Слави се 6 маја и сматран је даном кад престаје зимска, а настаје летња половина године. Обичаји који прате ђурђевданско славље у беличком крају, требали су да осигурају плодност стоке и поља, здравље и срећу чељади у породици.

Ђурђевдански обичаји почињали су на Биљани петак (петак пред Ђурђевдан). Рано ујутру пре сунца девојке су одлазиле у брда и брале лековито биље и цвеће. Највише се брао здравац и дрен за здравље, дебељача да буду дебели сви укућани, невен за младост, руже да се буде румен, рузмарин да се буде миришљав, шимшир да девојке буду чврсте и једре, врбово пруће да се буде витак као врбов прут, "ваћкавац" да се "ваћу момци" или да се "ваћа кајмак на млеко".

У Белици је био обичај да се све те траве увече потопе у корито пуно воде, да би се ујутру на Ђурђевдан сва деца окупала или бар умила том водом пре изласка сунца. Траве које су се брале на Биљани петак целе године су се употребљавале као лек. На Ђурђевдан девојке, после јутарњег умивања ђурђевском водицом скупљају се код реке где беру цвеће и од тог цвећа су правиле венчиће и пуштале их низ реку. Преосталим венцима су китиле капије и врата од торова, обора и штала. Био је обичај да момци украду капију оном домаћину који је имао ћерку за удају. Капије би бацали у реку или носили чак у друго село.

За време брања цвећа девојке су певале разне песме везане за Ђурђевдан. Ево једне чије се речи још увек памте:

*Oј ливадо зелена
ишћо си рано Јолећла?
Твој ме драги Јоћазио
kad је Јеби долазио.
Зашто сам Ји зелена
јако рано Јолећла.*

Постојало је веровање да ће се удати девојка за онога кога сања уочи Ђурђевдана па се под јастук, пре спавања, стављао чешаљ, огледалце и марамица.

За Ђурђевдан се клало јагње, први пут у тој години, а празновање се најчешће завршавало игранком и извођењем локалног играчког репертоара.

Лазарице припадају циклусу женских пролетњих обредних поворки које су се изводиле са циљем подстицања плодности уопште.

У Белици су Циганке, обилазиле куће по селу играјући и певајући на Лазареву суботу уочи Цвети. Било их је: једна старија циганка и две до три млађе. Са собом су носиле корпе где би стављале све што су добијале од домаћице (сланину, јаја, парче сира, погачу, јабуке).

Лазарице су играле, ситно, поскакујући и трупкајући. Окретале су се уместу око себе, мењале места у току играња. На себи су имале мало свечанију одећу а на глави венчиће од лишћа.

Једна од песама које су певале:

*Мој невене шесћојене,
Мој нeve', мој невене.
А ишћо си ми увенуо,
А ишћо си , а ишћо си ми.
Јел Ји змија корен ћризе,
Јел Ји зми', јел Ји змијо.
Ил Ји вода Јоћкојава,
Ил Ји во', ил Ји вodo.
Ний ми змија корен ћризе.
Ний ми зми', ний ми змијо.
Ний ме вода Јоћкојава,
Ний ме во', ний ме вodo.
Двоје су се заволели,
Двоје су, двоје су се,
На мене се наслонили,
На мене, на мене се.
Из корен ме изчујали,
Из корен, из корен ме.*

У време летњих суша био је обичај у селима Белице, да групе девојака, обучене у беле кошуље и окићене зеленилом (врбовим прућем) и цвећем, крену у опход села певајући и играјући, пред сваком кућом.

Најмлађој додоли, би превезале за ногу крст са гроба "који још киша није оквасила". Морала га је вући око села, кроз реку, и на завршетку опхода би га бацала у атар другог села. Додоле су уз песму пљескале рукама док је најмлађа у ритму поскакивала а домаћица је прскала водом. Сељани су их радо дочекивали и даровали јајима, месом, воћем, колачима.

Песма коју су додоле певале: "он је јох висок до анда, врбов прут, ваджини" па се "ваджини" па да се "ваджини" на млеко"

"Ми идемо џреко села
Ој додо ој додоле.
А облаци џреко неба.
Ми идемо, брже,брже.
Док нас облак, сици же, сици же."

У неким се селима Белице (Белица, Шульковац) сећају, да су долазиле циганке из Јагодине и певале:

"Додоле се боду моле
Да њороси росна киша
Ој додо ој додоле."

Пример додолске песме из села Белице:

"Наша дода Бога моли
Ој, додо, ој, доодле.
Да удари росна киша
Да њороси наша юла
И јишенциу белицу." *

* из рукописне збирке др. Оливере Васића

КРСТОНОШЕ

Поворка учесника опште сеоске славе, коју заједнички прослављају сва домаћинства у селу. У беличком крају, сеоска слава се зове заветина или литија. Крстоноше обилазе село, носећи крст и икону, црквени барјак и меденице и за такву поворку обично кажу "носе се литије". Литије или крстоноше, пролазе поред њива и усева, кроз поља и долазе до "зайса" (углавном је то био храст), дрвета које освећује свештеник и обнавља крст који је урезан у стабло. Код записа се пресече колач и очита молитва а само дрво се опасује венцима цвећа. Колач и гозбу код записа, припрема домаћин, колачар.

Тог дана се око записа играло и певало.

Пример крстоношке песме:*

"Ми идемо преко села
Ој добо ој добоље.
А облаци иду са неба
Ами идемо преко села
Крстоношка песма
В
Кре-та-но-ше бо-га фто-ше Гос-по-ди по-ви-чи-луј.

Крстоноше бога моба.
Господи помилуј.
Од љуби-ти-ца чу-дајо-ши то.
Господи помилуј.
Лю-бом-и-ти-ца, пу-на-бо-ва.
Господи помилуј.

* из рукописне збирке др. Оливере Васић

МОБЕ ПРЕЛА И СЕДЕЉКЕ

Мобе, прела, седељке, печене ракије и други радови били су добра прилика за окупљање становништва и дружење уз рад, а по обављеном послу увек се забављало играњем. Моба је окупљање већег броја људи ради обављања одређеног послана. До данашњег дана се задржало у Беличком крају у свим пословима где људску руку није заменила машина. На позив домаћина окупљали су се рођаци, комшије и пријатељи, да би помогли око жетве, сетве, окопавања, косидбе или брања. У току рада су се певале, познате мобарске песме, а након рада се уз вечеру играло и свирало. По завршетку жетве момци се "грабе" за задњи спон, да би се девојке за њим грабиле.

Једна од мобалских жеталачких песама која се певала у беличком крају је "Наджњева се Марко и Моравко" коју нисам успео да запиша у целини:

Наджњева се Марко и Моравко,
Марко најње двесића и два сноћа,
А Моравко двесића и чећири.

Даљи ток песме се може наслутити на основу осталих познатих жетварских песама.

Моба се сазивала и за градњу куће, нарочито ако је треба изместити. Мобари су кућу растурали, товарили на двоја, троја кола са воловском запрегом, те је поново склапали, градили на месту где је кућа пренета.

Мада сам у многим записима пронашао да се прело и седељка поистовећују, у беличком крају се та два скупа уз рад поред многих сличности и разликују. Прело је моба за женске послове. Одржавало се на позив домаћице у њеној кући. Долазиле су само жене и девојке, а у новије време се то није забрањивало ни момцима. Жене су помагале домаћици око чешљања и предења вуне, ткале су и преле. На прелима су учествовале и девојице које су учећи послове биле упућиване у тајне традиционалних женских послова. Није се играло, јер су се прела одржавала зими и по кућама, али је зато песме и приче било на претек.

За разлику од прела чије су могућности забаве биле ограничена простором и наменом, седељке су места где се уз рад певало и играло. У беличком крају су се углавном одржавале на

раскрницама, где су се обавезно палиле три до четири ватре. Седељке окупљају житеље целог села, али су врло често биле ограничene на житеље једне мале или само неколико кућа. Одржавале су се у вечерњим сатима, али се у овом крају помињу и ране седељке које су почињале око три, четири сата ујутру.

Неколико девојака је долазило раније, да би наложиле ватру, а затим би и остали пристизали. Момци су долазили касније са музиком, или били ту од почетка, и играли разне игре: мице, прстена, кайша, пильака, ораха, крајџарица.... По завршетку рада поведе се коло уз фрулу или гајде.

Позив на седељку:

Заложи Лено седељку,

У горњу малу и доњу,

У горњу малу девојке,

У доњу малу невесиће.

Седељачко припевање:

Дајиће нама дајиће

Коћа ће тиће дајиће

Даћемо ви даће

Миле младо момче

Миле нам је миле

Цвеће у градине

У цвеће га лило

Руже га праћило.

Комишање кукуруза бива један од следећих разлога за окупљање сеоског становништва. Одржавало се по кућама у вечерњим сатима и трајало до касно у ноћ. Ту се позивају комишије и родбина да помогну, а девојке и момци се уз рад целу ноћ надпевавају.

Ракија се пекла у јесен, у казанима који су се позајмљивали уз "ушур" (наплата за позајмљивање казана) јер у селу није било више од једног или два казана. Газда је свраћао сваког познаника, да проба новопечену ракију уз мезе, те се тако окупљало мање бројно али весело друштво.

У Белици се углавном "пасармило" за време божићнег поста, и ту нису уобичајна већа окупљања људи осим оних који су обављали посао. Иако је тог дана било меса на претек, увече се због поста, вечеравао само пасуль, а руке би се, после сређивања пастрме, прале

цеђем, да би се отклонила сва масонћа.

Ако домаћин реши да пастрми пре поста, те вечери се код његове куће окупљало много људи, те се јело и уз црно вино певало и наздрављало.

КРСНА СЛАВА

Славу, или крсно име, слави свака породица у Белици. Најчешће славе су: Свети Јован (20. јануар), свети Трифун (14. фебруар), свети Никола (19. децембар), свети Аранђел (21. новембар), Петровдан (12. јул), свети Лука (31. октобар), Митровдан (8. новембар).

Неколико дана пре славе, у дому у коме се слава прославља, почињу припреме од чишћења куће до припреме јела. Неко од синова или сам домаћин узима буклију и одлази у дом онога ког жели позвати на славу. На дан славе, врата су отворена и позваним и непозваним гостима.

Обичај је у Белици, да се колач пресече у току преподнева у кругу уже породице. Домаћин дочекује госте на ручак. За време славе, док гори свећа, он стоји (двори свећу), и наздравља гостима.

Најчешћа славска јела су: предјело-сир, суво месо, пихтије, гибаница, главно јело - купус, сарма, печење, ситни колачи. Од пита се служи ракија, вино, пиво, сокови. Ако је слава посна служе се посне пите, бобове пихтије, посна сарма, риба и посни колачи. На славама су се некад певале и славске песме.*

Пример једне славске песме: *Ладинка ала скитају до земље пра, ладинка
Ходи са мачом да је се сади пшеница крај шашевине мод чако било
Кордун да ћине са њу злокејерат да ће, свима пластију са кинесом јуна
Одржавала су се у кочерњаку сатима, али се у оном крају дакле се држи
Ране седельке које су почитале око три четири сата уутру.*

Неколико девојака је било уз музичку групу која је била највећи део вечери. Једна девојка је била уз музичку групу која је била највећи део вечери. Једна девојка је била уз музичку групу која је била највећи део вечери.

Za crnog Crnog

3/4 CMA-65

NE SKY

Foot

<img alt="A musical score page from 'Koljivo' by Glinka. The page shows two systems of music. The first system starts with a bassoon part (BASSOON) with a melodic line and harmonic chords. The second system begins with a soprano part (SOPRANO) with a melodic line and harmonic chords. The vocal parts are written in soprano and alto clefs. The piano accompaniment is indicated by a treble clef and a bass clef above the staff, with various dynamics like forte (f), piano (p), and sforzando (sf). The score includes rehearsal marks (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1029, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1039, 1040, 1041, 1042, 1043, 1044, 1045, 1046, 1047, 1048, 1049, 1049, 1050, 1051, 1052, 1053, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059, 1059, 1060, 1061, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1068, 1069, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1079, 1080, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1089, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1099, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108, 1109, 1109, 1110, 1111, 1112, 1113, 1114, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1126, 1127, 1128, 1129, 1129, 1130, 1131, 1132, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137, 1138, 1139, 1139, 1140, 1141, 1142, 1143, 1144, 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1149, 1150, 1151, 1152, 1153, 1154, 1155, 1156, 1157, 1158, 1159, 1159, 1160, 1161, 1162, 1163, 1164, 1165, 1166, 1167, 1168, 1169, 1169, 1170, 1171, 1172, 1173, 1174, 1175, 1176, 1177, 1178, 1179, 1179, 1180, 1181, 1182, 1183, 1184, 1185, 1186, 1187, 1188, 1189, 1189, 1190, 1191, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1198, 1199, 1199, 1200, 1201, 1202, 1203, 1204, 1205, 1206, 1207, 1208, 1209, 1209, 1210, 1211, 1212, 1213, 1214, 1215, 1216, 1217, 1218, 1219, 1219, 1220, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1227, 1228, 1229, 1229, 1230, 1231, 1232, 1233, 1234, 1235, 1236, 1237, 1238, 1239, 1239, 1240, 1241, 1242, 1243, 1244, 1245, 1246, 1247, 1248, 1249, 1249, 1250, 1251, 1252, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269, 1269, 1270, 1271, 1272, 1273, 1274, 1275, 1276, 1277, 1278, 1279, 1279, 1280, 1281, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1287, 1288, 1289, 1289, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294, 1295, 1296, 1297, 1298, 1299, 1299, 1300, 1301, 1302, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316, 1317, 1318, 1319, 1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1324, 1325, 1326, 1327, 1328, 1329, 1329, 1330, 1331, 1332, 1333, 1334, 1335, 1336, 1337, 1338, 1339, 1339, 1340, 1341, 1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1347, 1348, 1349, 1349, 1350, 1351, 1352, 1353, 1354, 1355, 1356, 1357, 1358, 1359, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1365, 1366, 1367, 1368, 1369, 1369, 1370, 1371, 1372, 1373, 1374, 1375, 1376, 1377, 1378, 1379, 1379, 1380, 1381, 1382, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1389, 1390, 1391, 1392, 1393, 1394, 1395, 1396, 1397, 1398, 1399, 1399, 1400, 1401, 1402, 1403, 1404, 1405, 1406, 1407, 1408, 1409, 1409, 1410, 1411, 1412, 1413, 1414, 1415, 1416, 1417, 1418, 1419, 1419, 1420, 1421, 1422, 1423, 1424, 1425, 1426, 1427, 1428, 1429, 1429, 1430, 1431, 1432, 1433, 1434, 1435, 1436, 1437, 1438, 1439, 1439, 1440, 1441, 1442, 1443, 1444, 1445, 1446, 1447, 1448, 1449, 1449, 1450, 1451, 1452, 1453, 1454, 1455, 1456, 1457, 1458, 1459, 1459, 1460, 1461, 1462, 1463, 1464, 1465, 1466, 1467, 1468, 1469, 1469, 1470, 1471, 1472, 1473, 1474, 1475, 1476, 1477, 1478, 1479, 1479, 1480, 1481, 1482, 1483, 1484, 1485, 1486, 1487, 1488, 1489, 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496, 1497, 1498, 1499, 1499, 1500, 1501, 1502, 1503, 1504, 1505, 1506, 1507, 1508, 1509, 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1515, 1516, 1517, 1518, 1519, 1519, 1520, 1521, 1522, 1523, 1524, 1525, 1526, 1527, 1528, 1529, 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1534, 1535, 1536, 1537, 1538, 1539, 1539, 1540, 1541, 1542, 1543, 1544, 1545, 1546, 1547, 1548, 1549, 1549, 1550, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1556, 1557, 1558, 1559, 1559, 1560, 1561, 1562, 1563, 1564, 1565, 1566, 1567, 1568, 1569, 1569, 1570, 1571, 1572, 1573, 1574, 1575, 1576, 1577, 1578, 1579, 1579, 1580, 1581, 1582, 1583, 1584, 1585, 1586, 1587, 1588, 1589, 1589, 1590, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599, 1599, 1600, 1601, 1602, 1603, 1604, 1605, 1606, 1607, 1608, 1609, 1609, 1610, 1611, 1612, 1613, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618, 1619, 1619, 1620, 1621, 1622, 1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628, 1629, 1629, 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1647, 1648, 1649, 1649, 1650, 1651, 1652, 1653, 1654, 1655, 1656, 1657, 1658, 1659, 1659, 1660, 1661, 1662, 1663, 1664, 1665, 1666, 1667, 1668, 1669, 1669, 1670, 1671, 1672, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1678, 1679, 1679, 1680, 1681, 1682, 1683, 1684, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1697, 1698, 1699, 1699, 1700, 1701, 1702, 1703, 1704, 1705, 1706, 1707, 1708, 1709, 1709, 1710, 1711, 1712, 1713, 1714, 1715, 1716, 1717, 1718, 1719, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723, 1724, 1725, 1726, 1727, 1728, 1729, 1729, 1730, 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 1738, 1739, 1739, 1740, 1741, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, 1749, 1750, 1751, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764, 1765, 1766, 1767, 1768, 1769, 1769, 1770, 1771, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1779, 1780, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1794, 1795, 1796, 1797, 1798, 1799, 1799, 1800, 1801, 1802, 1803, 1804, 1805, 1806, 1807, 1808, 1809, 1809, 1810, 1811, 1812, 1813, 1814, 1815, 1816, 1817, 1818, 1819, 1819, 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, 1825, 1826, 1827, 1828, 1829, 1829, 1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1839, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845, 1846, 1847, 1848, 1849, 1849, 1850, 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064,

Следијо се податак да је у "шуму" (нашаја) било више од једног или два јединица, али је уједно и уједно било више њих од једног или два јединица. У тој већини случајева је било више једног јединица, али је уједно и уједно било више једног јединица. У тој већини случајева је било више једног јединица, али је уједно и уједно било више једног јединица.

* из рукописне збирке др. Оливере Васић

CHALECKA NEGRINA: Koj za všechno dalo tyje
(15) = coací → 2

Трговачка слава у Јагодини, изменењу два светска рата (трени с'десна у првом, горњем реду, трговац Миладин Димитријевић рођен 1911) фотографија је у власништву др. Срећанке Станимировић

ИГРАЊЕ ПОВОДОМ ЗНАЧАЈНИХ ДАТУМА У ЖИВОТУ ПОЈЕДИНАЦА

Међу најзначајније датуме у животу појединача могу се убројити рођење, иницијација или увођење млађих чланова у свет одраслих, затим свадбени обичаји, и на крају смрт. Свуда су, па и у Белици, овакви тренуци били пропраћени обичајима, игром и музиком. Играње током оваквих обреда или обичаја готово да и није излазило из оквира уобичајног играчког репертоара једног краја, тако да нема специфичних игара у овим приликама, али је у сваком случају игре морало бити. Највише се играло при проигравању и на свадби, док играња поводом рођења и смрти нема у Белици.

РОЂЕЊЕ

Данас се приликом рођења и крштења праве велика славља и изводе игре из локалног репертоара, међутим, у прошлости више се пажње поклањало обредним радњама, ради успешног доласка на свет (значи самом порођају), у току првих 40 дана, у одбрани новорођенчета од злих очију и урока.

Први обилазак детета и породиље био је праћен доношењем повојнице. Повојницу би доносиле бабе и тетке детета, а морало их је бити три или пет. Повојница је обавезно садржала погачу, сир, црни лук, пилеће месо, флашу вина. Први одгризак погаче, бели лук, ножић и дрен стављају се испод јастука новорођенчета ради заштите од злих сила. Дете се не износи из куће до 40 дана, а пелене не смеју да остану напољу после заласка сунца.

Да се дете не би "урочило" треба да се пљуне преко њега, а ако до тога дође тај који је урошио дете морао је да пљуне у чашу, а онда се то мазало детету на чело. Уколико се дете плашило "бајало се од сира", на врата се лепило брашно и кравља балега.

Бајалица од урока:

СВАДБА
И'ште уроци низ йоштоци!
У гору, у воду
Где ћишица не ћева
Где крава не риче
Где овца не блеји
Где вук не вуче
Где се секира не чује
Где ћавран не ћаче
И'ште уроци низ йоштоци!
Уску, шу ћи месето није!

ПРОИГРАВАЊЕ МЛАДИХ

Првом јавном уласку девојке у коло придавана је велика важност. У величком крају у прилости то се чинило у шеснаестој години, а последњих деценија у осамнаестој.

Сабори за Ускрс су били најзначајнија прилика за проигравање девојака. Тога дана би девојка са сплетеном косом у пратњи мајке одлазила на сабор. У коло је улазила са другарицом или рођаком и после јавног играња на сабору улазила је у ред удавача. Кад девојка на сабору заигра до коловође то је био сигуран знак да ће се до јесени удати. Уколико се не уда она следеће године постаје "лањска удавача" и није више у могућности да много бира.

Четвртог децембра, на Ваведење, младе које су се удале те јесени долазе у цркву на службу са венчићем на глави и у пратњи свекрве. Тога дана су се код њихових кућа пекле "ћеченке" (бундеве), да би младе биле здраве и округле.

Проигравање момка се није тако свечано обележавало и неким посебним радњама. Кад момак стаса за женидбу, на сабор долази са родитељима чији је основни задатак да му одаберу, лепу и богату девојку по њиховом укусу. Он се ту мало питао.

ИГРАЊЕ ПОВОДОМ ЗНАЊИЈА МЛАДОГ ЧИМА У ЖИВОТУ ПОЈЕДИНАЦА

Сабор у Белици

СВАДБА

Свадбено весеље обављало се код обе куће у суботу уз певање песама. Венчачка су се китила улазна клија, врата куће, каруце или врата куће и касније испевају сватовске песме, а код младине свадбене.

Свадба је један од најважнијих догађаја у животу појединаца. Ако се родитељи договоре, свадба ће бити и против воље младих. Момкови родитељи су на саборима ишли "од цуре до цуре и меркали их". Гледали су како је обучена, да ли је вредна, богата, лепа, како игра и из какве је породице. Ако се родитељима нека девојка свида шаље се наводација, човек који ће испитати хоће ли њени родитељи дати пристанак за удају. Ако све прође добро, те се и једни и други родитељи сложе, наводација бива награђен од девојке кошульјом.

Након договора долази се на "гледање" девојачкој кући. Уколико се девојка допадне момку и момак њој, родитељи се састају да "нареде" прошевину где се договарају о миразу. Зависно од договора, после једне или две недеље у младину кућу долазе просци, и то младожења, отац, мајка, стриц или ујак. Обично се ишло недељом и остајало на ручку. Млада је била дужна да дарује просце, кошульама, везеним пешкирима, чарапама. Све дарове је морала својом руком да спреми пре удаје.

У Белици је обичај да и поред свих договора момак ипак украде девојку. "То се чини, јер сматрају да није пристојно, да девојка од своје воље пристане да буде жена" - каже Бузбек у свом дневнику из шеснаестог века.¹⁷⁾

Весеље је трајало и по 5 - 6 дана, са почетком у четвртак када отац долази по "рубу" - девојачку спрему. Девојка је морала до свадбе да спреми што више тканих и вежених ћилима, чаршава, чипки, сламарица, јастука, чарапа... и све то паковало се у сандуке. Руба је била одраз богаства и способности девојке.

Превозила се воловским колима паковала следећим редом: "прво се ставе две три сламарице, колико ко има, преко њих черге, које мало висе са стране, затим ћилими, између њих чаршави са богато плетеним чипкама, преко свега јастуци и цела руба се везује тканицама. На врховима ступаца натакнуте су вежене чарапе. Док је свекар терао рубу кроз село, деца су трчала за колима, а комшије су излазиле да виде лепоту дела девојчиних руку. У већини села руба се преносила у четвртак, а ређе у недељу, кад сватови дођу по младу.

Петак и субота су дани одређени за припрему свадбе. Момци се у суботу окупљају код младожењине куће и славе последње момачко вече.

Младенци из села Бунар - Савић Радмила и Радоје

Плетење венаца обављало се код обе куће у суботу уз певање песама. Венцима су се китила улазна капија, врата куће, каруце или чезе. Код његове куће се певају сватовске песме, а код младине свадбарске. Жене које певају зову се "инђибулке".

Код припремања девојке поклањана је велика пажња њеном оглављу. Коса се чешљала на раздељак и сплитала у једну плетеницу. У Белици се једва сећају да су младе носиле смиљевце, капе с'подлошком, од плетеног врбовог прућа, и окићене цвећем и перјем. Памти се само оглавље које је чинило памучно платно, причвршћено белом траком или вештачким венчићем за главу, ношено између два светска рата. Остали део одеће, била је традиционална народна ношња која се облачила само у свечаним тренуцима. У Јагодини је млада носила вео и хаљину сличну данашњим венчаницама.

У недељу ујутру сватови се окупљају код младожењине куће и крећу по младу. Кад стигну пред капију сватови зову домаћина:

*"Домаћине, ојиварај кайије,
сватови смо, за чекање нисмо!"*

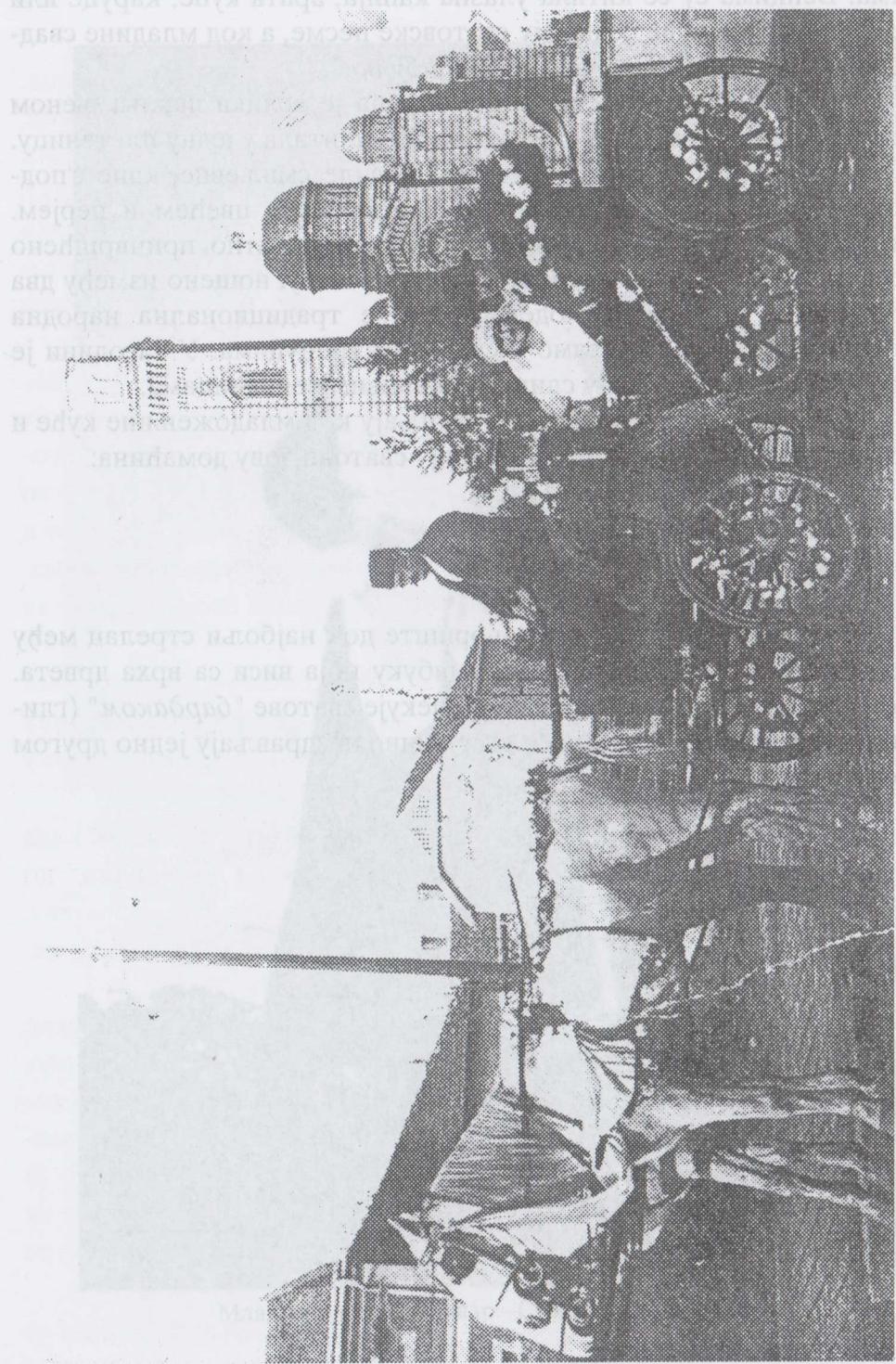
Сватови се не пуштају у двориште док најбољи стрелац међу њима, гађањем из пушке не обори јабуку која виси са врха дрвета. Након уласка у двориште домаћин дочекује сватове "бардаком" (глинина посуда) ракије. Домаћин и старешине наздрављају једно другом док сватови узвикују:

*"Домаћин Бога моли
омин, омин, омин!
За здравље куму
омин, омин, омин!"*

*"Кум Бога моли
омин, омин, омин!
За здравље домаћину
омин, омин, омин!"*

*"Старојко Бога моли
омин, омин, омин!
За здравље младенцима
омин, омин, омин!"*

Обавља се симболична куповина младе од стране младожење.

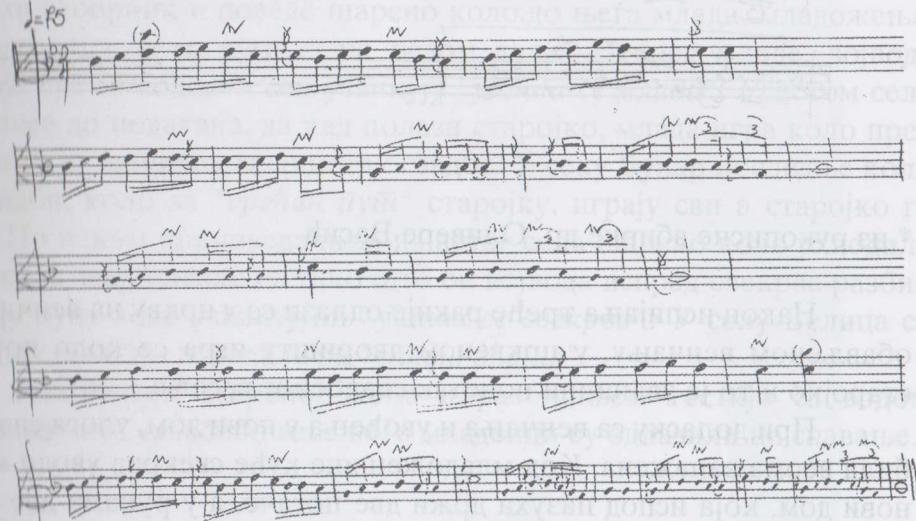

Младенци у фијакеру испред Јагодинске цркве 17.11.1929. године,
фотографија је у власништву др. Милице Арсић из Јагодине

Младу изводи девер и прстенује је док сватови узвикују: јоко са
младом и када ће весеље наставља уз учешће осталих сватова. У
току "Ойросићи куме и стари сваје" бавеза га скако од "старешина
да девер њрсћенује снају"

Мелодија која се свира кад млада излази из свог дома:^{*}

(СРДАЉА: ①. Кад је млада излази из села дома

* из рукописне збирке др. Оливере Васић

Млада се опраштала од рода извођењем било које игре из локалног играчког репертоара. Кад млада полази од куће младожења поведе коло, до њега млада, девер, свекар, старојко, старосватица... и тако играјући улазе у каруце (Шульковац). У селу Белица сазнајемо да је том приликом коло водио кум, до њега млада и остали сватови по старешинству. У селу Бунар том приликом коло којим се девојка опрашта од рода води млада, до ње младожења, па старојко, старосватица, кум, кума, војвода (који игра са петлом у руци кога је претходно пронашао или купио од домаћина), па остали гости. Коло је водила трипут око куће.

Мелодија која се свира кад млада полази од куће:^{*}

2. КАД МЛАДА ПОЛАЗИ

* из рукописне збирке др. Оливере Васић

Након испијања треће ракије одлази се у цркву на венчање. По обављеном венчању, у црквеном дворишту игра се коло које води старојко и то је званични почетак свадбеног весеља.

При доласку са венчања и увођења у нови дом, улога свекрве је била веома запажена. Код младожењине куће свекрва уводи младу у нови дом, која испод пазуха држи две погаче, а у рукама две флаше вина, води је око огњишта и ставља себи у крило.

Мелодија која се свира кад млада долази у нови дом:^{*}

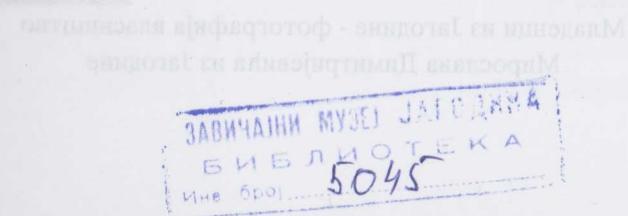
3. КАД МЛАДА ДОЛАЗИ У НОВУ КУЋУ

* из рукописне збирке др. Оливере Васић

На почетку свадбеног весеља у дому, коло поведе старојко са младом, а затим се весеље наставља уз учешће осталих сватова. У току свадбеног весеља постојала је обавеза да свако од "старешина свадбова" мора повести бар једно коло.

Свадба се завршавала шареним колом, а играли су га ожењени и удати који имају доста порода. Постоје два начина играња овог кола. Старији играчки образац носи назив шарено коло и игра се "све напред", а млађи је игра "тиши момо, тиши девојко". Шарено коло се игра у понедељак кад се "свадба распушта". У селу Шульковац старојко поломи саборник и поведе шарено коло до њега млада, младожења, старојковица, кум, кума.... па редом даље. Испред младе, војвода разбија суд са водом и сви узвикују "ушиша се млада". У истом селу долазимо до података, да кад полази старојко, млада игра коло пред њим и то је званични завршетак свадбе. У секу Бунар последње коло на свадби, коло за "срећан ћуши" старојку, играју сви а старојко га води. По неким приповедачима из истог села шарено коло је водила свекрва, а завршавало се тако што би војвода испред свекрве разбио тестију пуну воде узвикујући "ушиша се свекрва"! У селу Белица се као шарено коло играла игра "стара влајна".

Извођењем шареног кола и разбијањем тестије са водом завршавало се свадбено весеље, а младенци су одлазили на спавање.

Младенци из Јагодине - фотографија власништво
Мирослава Димитријевића из Јагодине

Младенци из Јагодине - фотографија власништво
Мирослава Димитријевића из Јагодине

ПОГРЕБНИ ОБИЧАЈИ

Следећи обичаји су веома пратњиви и слични обичајима који се практикују и данас у неким деловима Србије.

Играло, позојом смрти, у Београду није познато. Постоје подредне крестања, (хукава око сплике покојника да на гроблу) или додаше у спорозу ритму, до гробља, у коме би можда требило потражити оставак птица у сваким приликама.

Кад је неко из тајбине умре, јавља се тако што се неко из куће опреми и отиде да обавести познанке. Умрли се окупи и обуче, вратују им руке и уста, и на очи му се стављу паре. Руке се одвезују кроз "птице" пресе из куће. Ако су му отворене очи верује се да ће умрли да види за неког види. Покојник се чува у кући деду пој, да би се предвратиле манка. Уколико би се то догодило веровао се да ће покојник бити минирати.

У кући се ставља черта, чаршиав, ново одело и све остало што ће бити потребно умрлом, за "живот" на оном сместу. Стављају се поклони, а не се отреје да их покојник одлесе.

На дечијем гробљу радијо у зору, кад покојника изнесу, кад угледају гробље, и кад се кончег спушта у гроб.

Након сејашног спуста у гроб сви помало баци земље у раку, а прије томе се стручња баца се земља преко рамена да се не би покојник узгао. Тада се називају на вечеру, и може бити постављено три или пет стола. За столом се оставља место и тајкар са храном за покојника.

Даје се изнази три рутра до прве суботе, сваке суботе, почије покојника, да 40 дана, на поља године, годину и задунинице (беле инсултине, тојка - субота испред Свете Тројице, митровске - субота испред Грачанице). На 40 дана нали се 40 свећа, на 4 тојка по десет свећа. Када свећи која се упали кад човек умре, сачува се и иноси се на Грачаницу да се "до склапања године", кад се и прими скида.

Самојелске обичајима у Јагодини, још 1555. године, изашао је Јован Ђорђевић цара, Бузбек, писао у свом дневнику:

"...Погребају у гробу лежећа са откравитим лицем. Поред њега је мешавина јестивка, хлеба, меса и суд са кипом. Жена покојникова и њен спрат су ту, обучене у чисто одело. Клај је носила на глази и носила је капу с плавним перјем. Последњи дар којим је жена дарила је свом мужу, кад се већ упокојио, била је првона капа, исс, какву оне довољно велику гостијског рода. Оне су за покојником овако запе-

Мадлен из Јагодине - фотографира власништво
Мирјане Димитријевића из Јагодине

ПОГРЕБНИ ОБИЧАЈИ

Изгледа и зла
ондру је исти вдају кманс ојакт эт овјаки оменију ит ятШ
јукт чака ик ћмэр У љоменупојен мэр је эт ик вд им эндејо ом
ујбојт вН "шевластро икд у энвхомс ојако зи эт оменијунен
није и окојеј овај, јаки је внесеџен зијакен втојд до јуми вд, омседна
вијако" је вис от ик исти омекти. И овако зијакен вијакен вд
иц уз Играње поводом смрти, у Белици није познато. Постоје
одређена кретања, (кукњава око слике покојника на на гробљу) или
ходање у спором ритму, до гробља, у коме би можда требало
потражити остатке играња у оваквим приликама.

Када неко од укућана умре, јавља се тако што се неко из куће
опреми и пошаље да обавести познанике. Умрли се окупа и обуче,
везују му се руке и уста, и на очи му се стављају паре. Руке се одвезују
када се "мртвак" понесе из куће. Ако су му отворене очи верује се
да је умро жељан да неког види. Покојник се чува у кући целу ноћ, да
га не би прескочила мачка. Уколико би се то дододило веровало се да
ће се покојник повампирити.

У сандук се ставља черга, чаршав, ново одело и све остало што
би било потребно умрлом, за "живот" на оном свету. Стављају се поклони
за већ умрле, да их покојник однесе.

Жене кукају рано у зору, кад покојника изнесу, кад угледају
гробље и кад се ковчег спушта у гроб.

Кад се сандук спусти у гроб сви помало баце земље у раку, а
при одласку са гробља баца се земља преко рамена да се не би покојник
спањао. Сви се позивају на вечеру, и може бити постављено три
или пет софри. За столом се оставља место и тањир са храном за
покојника.

На гробље се излази три јутра до прве суботе, сваке суботе,
осим последње, до 40 дана, на пола године, годину и задушнице (беле
задушнице, троичке - субота испред Свете Тројице, митровске -субота
испред Митровдана). На 40 дана пали се 40 свећа, на 4 ћошка по десет
свећа. Прва свећа која се упали кад човек умре, сачува се и носи се на
гробље сваки пут "до склапања године", кад се и црнина скида.

О погребним обичајима у Јагодини, још 1555. године, изасланик немачког цара, Бузбек, пише у свом дневнику:

"Мртвац је у цркви лежао са откривеним лицем. Поред њега је
метано нешто јестива, хлеба, меса и суд са вином. Жена покојникова
и кћи стајали су ту, обучене у чисто одело. Кћи је носила на глави и
некакву капу с пауновим перјем. Последњи дар којим је жена дарила
свог мужа, кад се већ упокојио, била је црвена капа, вес, какву
овде носе девојке господског рода. Оне су за покојником овако запе-

"Шта ти учинисмо нажао те тако снама уради, шта ти скривис-
мо ојађене ми да ли те у чем непослушасмо? У чему ли вольу твоју
неиспунисмо, те нас овако самохране у беди остављаш" На гробљу
видесмо, да имају од дрвета некакве изрезане слике, као јелене и срне
причврћене на косе дугачке мотке. Питасмо шта им то значи. Рекоше
нам да то мужеви или очеви хоће тиме да покажу, како су им
домаћице или кћери биле окретне и вредне. Даље видесмо где на
многим гробовима леже перчини дуге косе, коју жене и девојке у знак
своје дубоке жалости одсецају и на гробове својих рођених оставља-
ју.¹⁸⁾

ИГРЕ БЕЛИЦЕ

Прве помене игара у Белици налазимо код Милана Ђимићевића¹⁹⁾ који каже да се у јагодинском округу играло: нишевачко оро, парадинка, острољанка, Неда гривне, четворка, поломка, мачванка, орловка, Мара тилиндара, ваљевка, влахиља и смедеревка. Белички крај је изузетно, мало проучаван те даљих записа о играма овог краја немамо.

На основу теренских истраживања обављених протеклих година у Белици сам затекао следеће називе игара:

1. Прође Миле - шећиња
 2. Чобан јера овчице
 3. Играло коло ћод видин
 4. Левачка шећиња
 5. Жикино коло
 6. Пой Маринко
 7. Шушкавац
 8. Учићељу колка ћије је ћлатиа - учићељеско коло
 9. Шарено коло
 10. Ти момо - шарено коло
 11. Дивна Дивна
 12. О Јело Јелена
 13. Ајд на лево браће Стево
 14. Ја ћосејах лубенице
 15. Триес друга
 16. Тајче
 17. Небеско
 18. Дрданке
 19. Зућанка
 20. Заврзлама
 21. Стара Влајна
 22. Ђурђевка
 23. Зайлеј
 24. Моравац
 25. Тројанац
 26. Мала баштица

27. Шесица

28. Шокец

29. Чачак

30. Дунда

31. Коларићу Панићу

32. Девојчица воду гази

ЛУ КОЛО ПОД ВИДИН (Бунар)

(Бунар) (Бунар) (Бунар) (Бунар) (Бунар) (Бунар)

Игра *шокец* је позната у Белици под овим називом, а у неким селима под називом *Пој Маринко*, где је играчки и музички образац исти. Игра *дунда* је позната и под називом *чачак*, где је музички и играчки образац исти код једне и друге игре, али је држање за руке различито, док *небеско коло* налазимо и под називом *невесињско коло*.

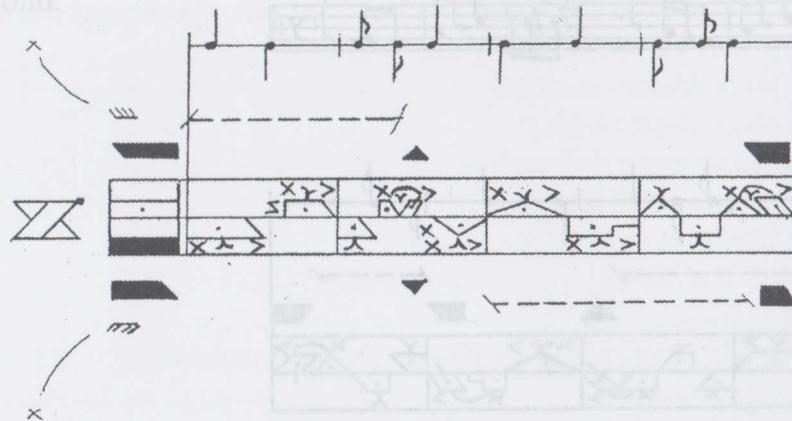
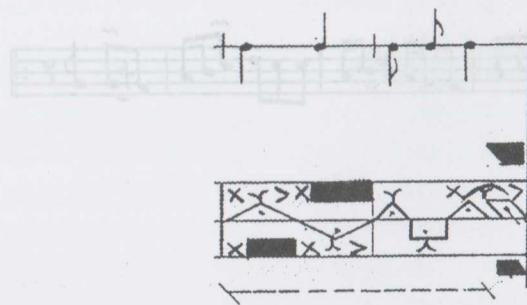
2. ЛЕВАЧКА ШЕТЊА

(Шантаровац)

28. Шокец
29. Чачак
30. Дундја
31. Коларићу Панићу
32. Девојница воду бави

$\text{♩} = 96$

играчка соратац исти вод једне и друге шире, или је пружање за руке различито, док некеско коло наставља и под новим и новим навесивањем коло.

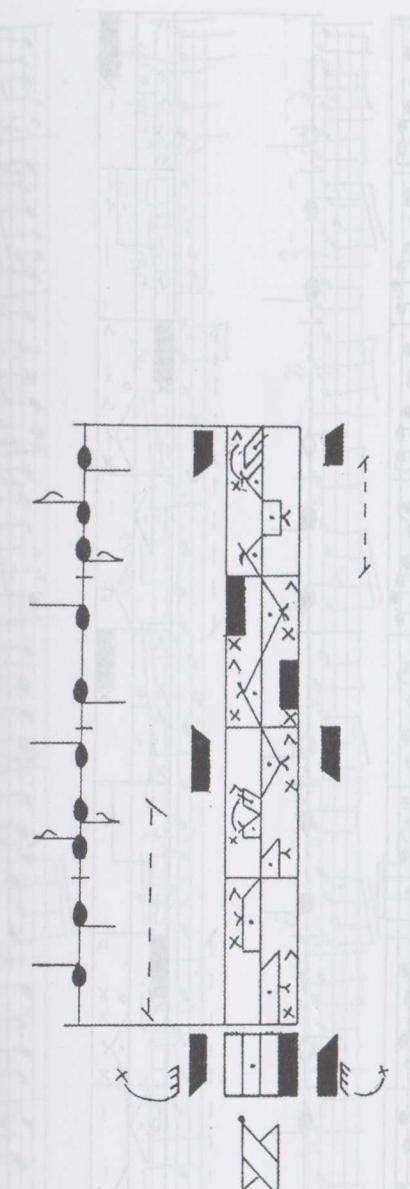

3. ЧОБАН ТЕРА ОВЧИЦЕ

(Бунар)

(Бунар)

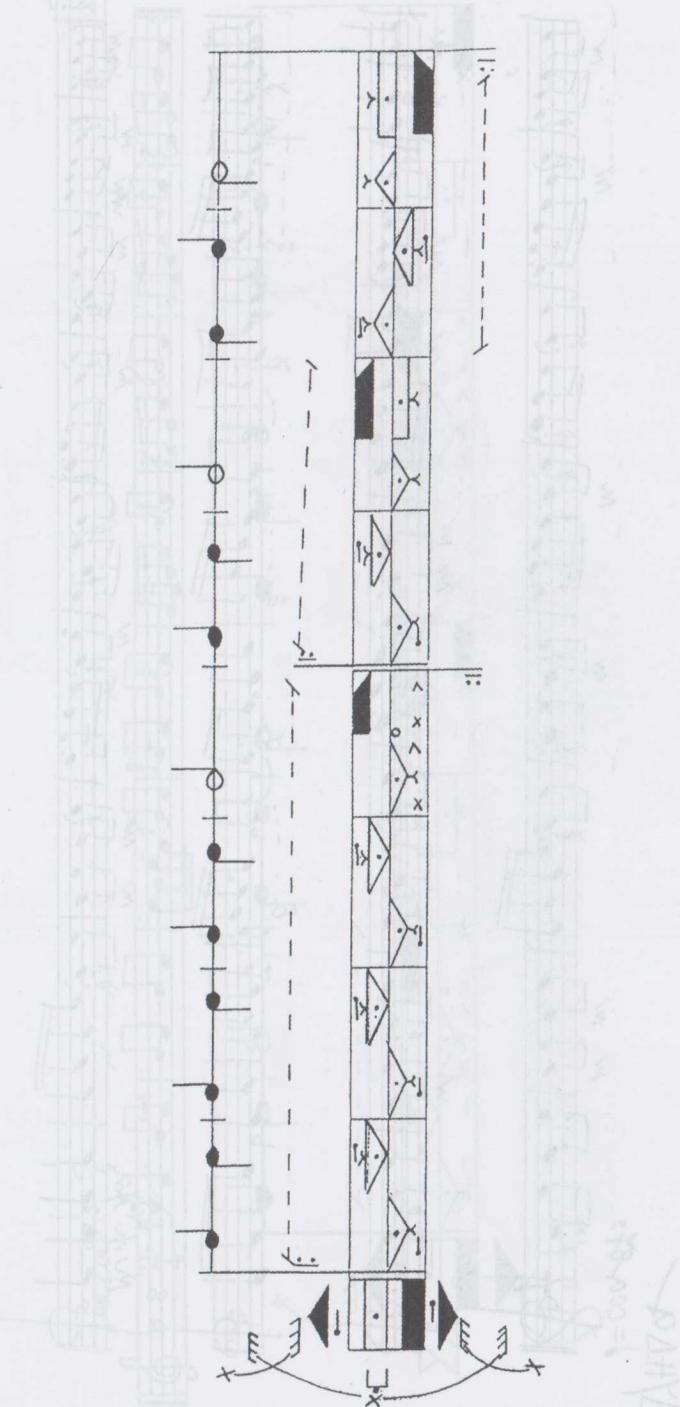
*АДИЧИДА

* из баракнога зборнике бр. Озрене Баскић

ДУНДА - ЧАЧАК

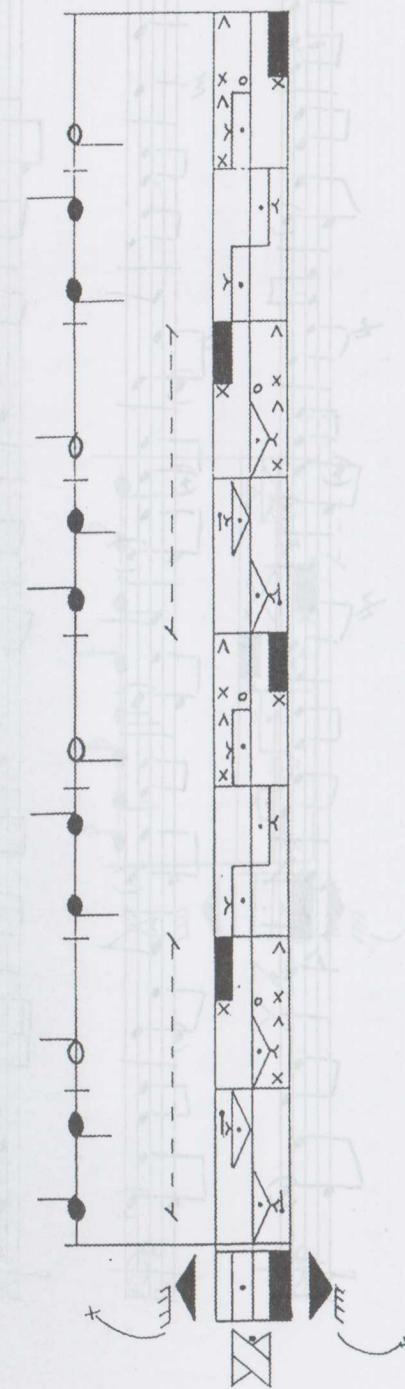
(Шульков) (Шантаровац)

* из рукописи збирке др. Оливере Васић

5. ВЛАЈНА* - ЧАЧАК

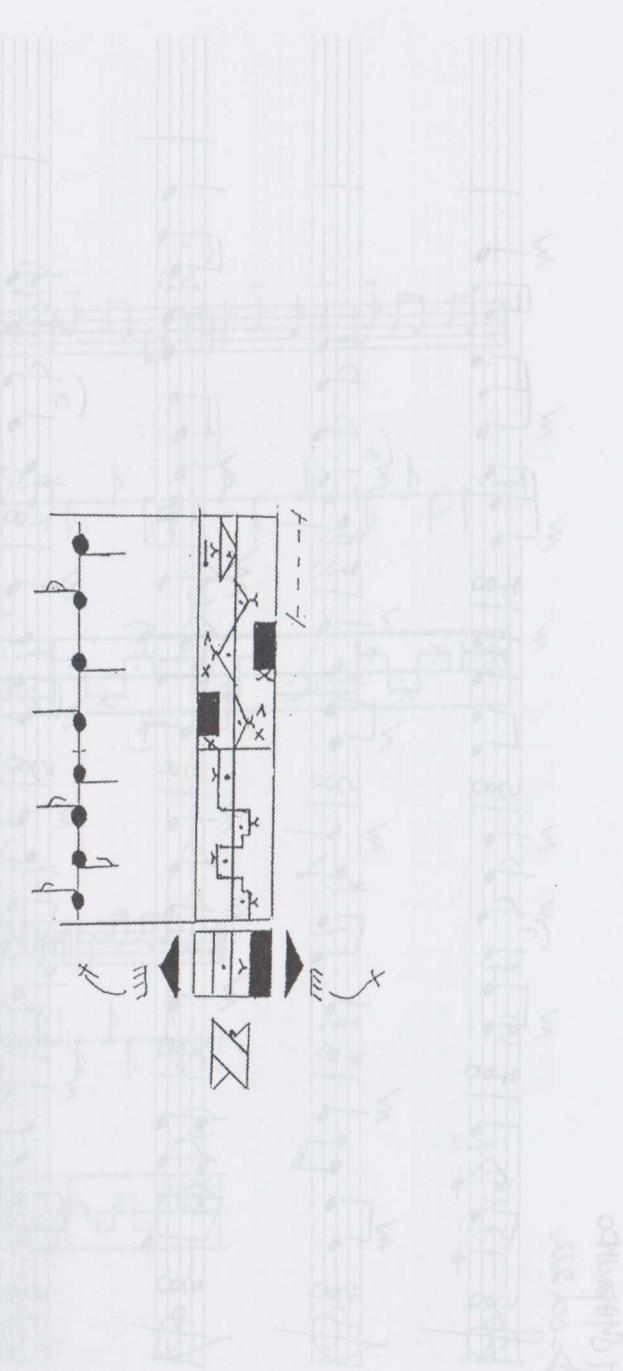
(Шульковац)

* из рукописи збирке др. Оливере Васић

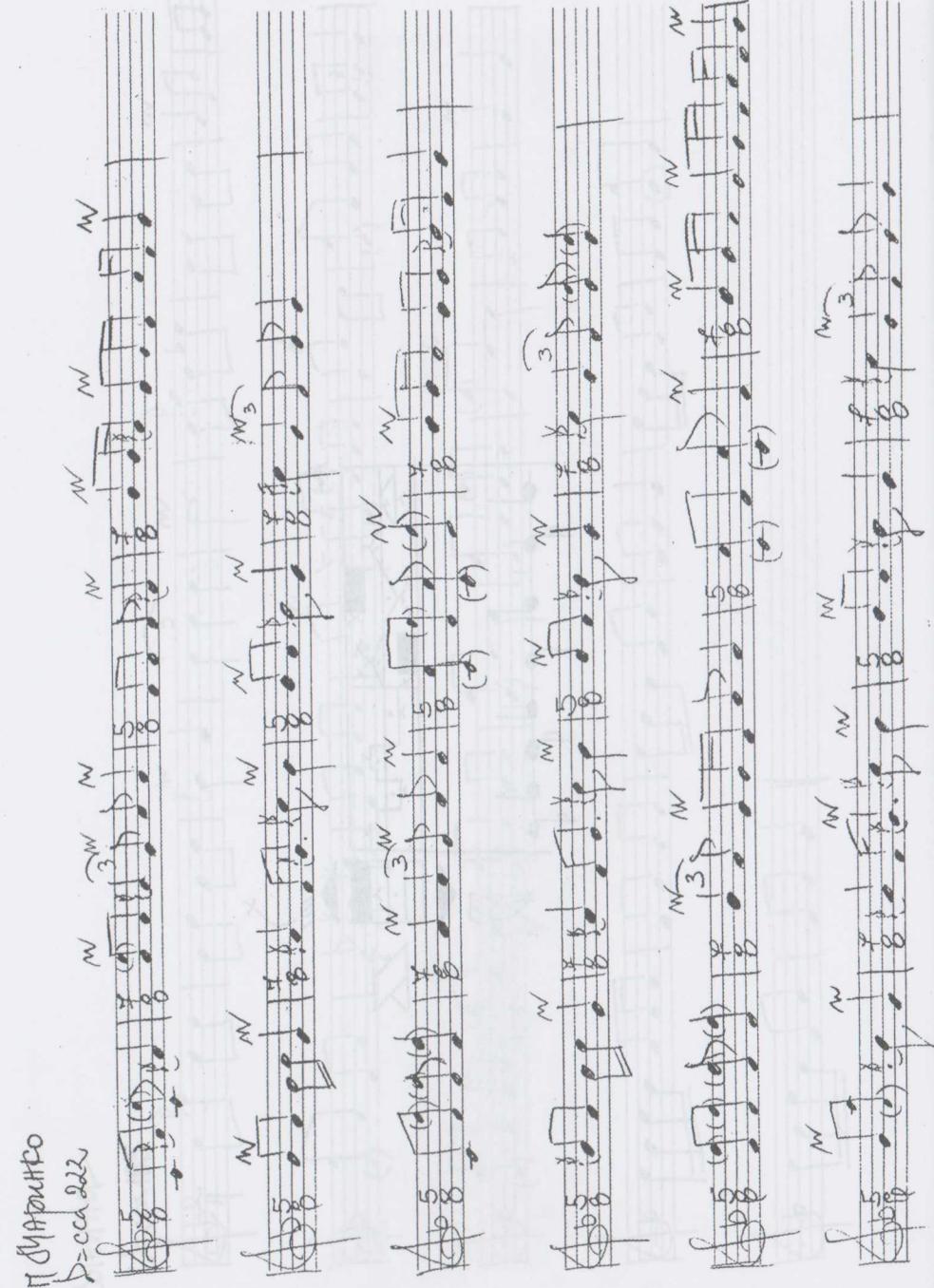
10. Вијантија
♩ = 800/185

* из рукописне збирке др. Оливере Васић

Pop Marinco

© 1997 Апачитко

* из рукописи збирке др. Оливере Васић

A handwritten musical score for two voices. The score consists of five systems of music. The first system starts with a treble clef, a common time signature, and a tempo of cca 120 BPM. The second system begins with a bass clef, a common time signature, and includes performance instructions: 'x' over a bar, a downward arrow over a bar, and a horizontal line with a dot over a bar. The third system starts with a treble clef, a common time signature, and a key signature of one sharp. The fourth system begins with a bass clef, a common time signature, and a key signature of one sharp. The fifth system starts with a treble clef, a common time signature, and a key signature of one sharp. The score includes various musical markings such as dynamic signs, slurs, and rests.

ЦЕКІН
В. ДРДАВКА

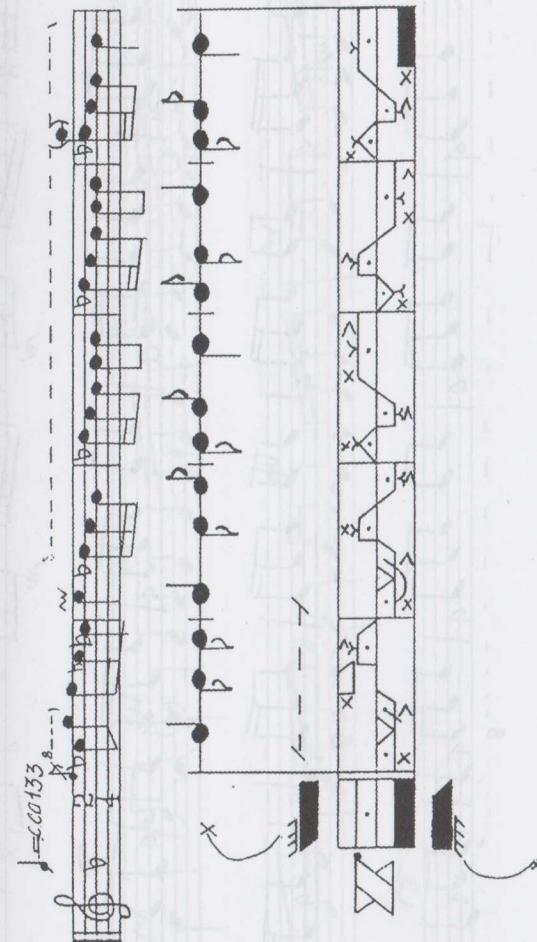
(Шантаровац)

$\text{♩} = 100$

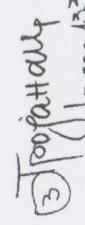

АКАДАМСКИ ПРЕДАЦИ

(Шульковац)

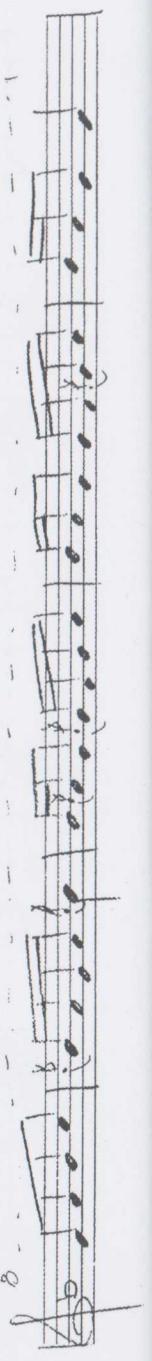
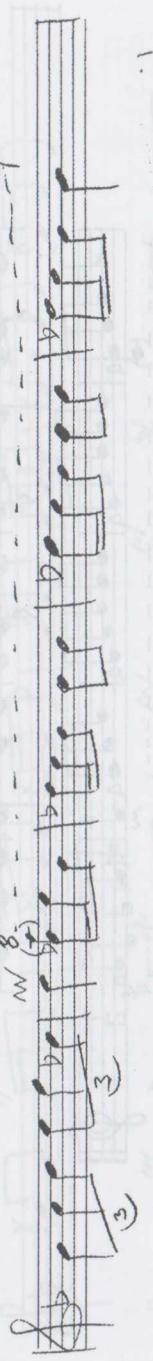
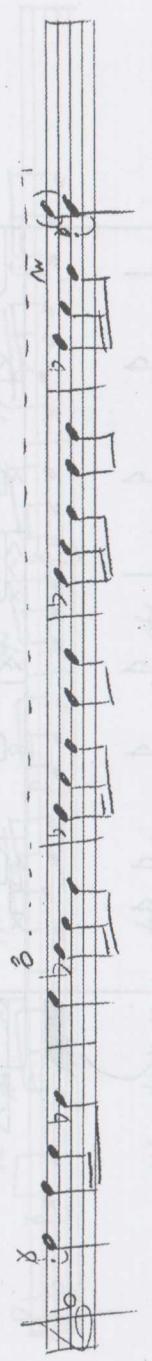
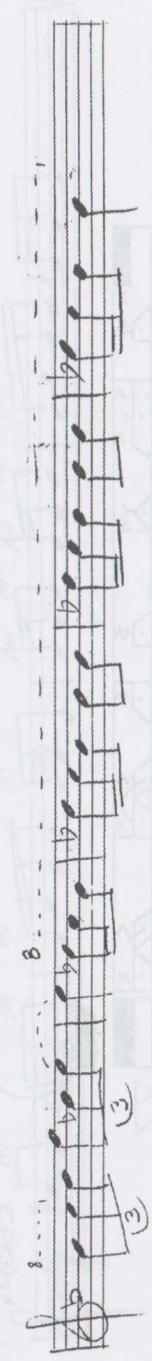

* из рукописне збирке др. Оливере Васић

3)

$=\text{cello}$ 33

$\text{m}\ \delta$

(некоды III)

*ДАНАЮЩИЙ РОДИТЕЛЬСТВО

(некоды III)

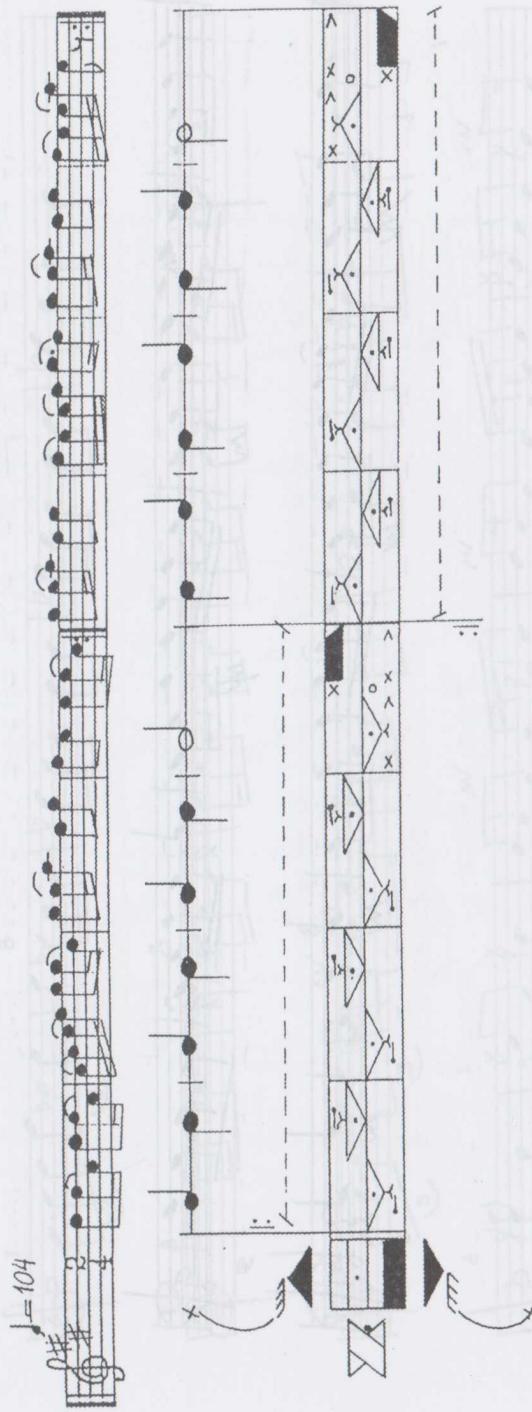
(Бунэр)

МАЛАЯ АМАЛЕТКА

10. ЗАВРЗЛАМА

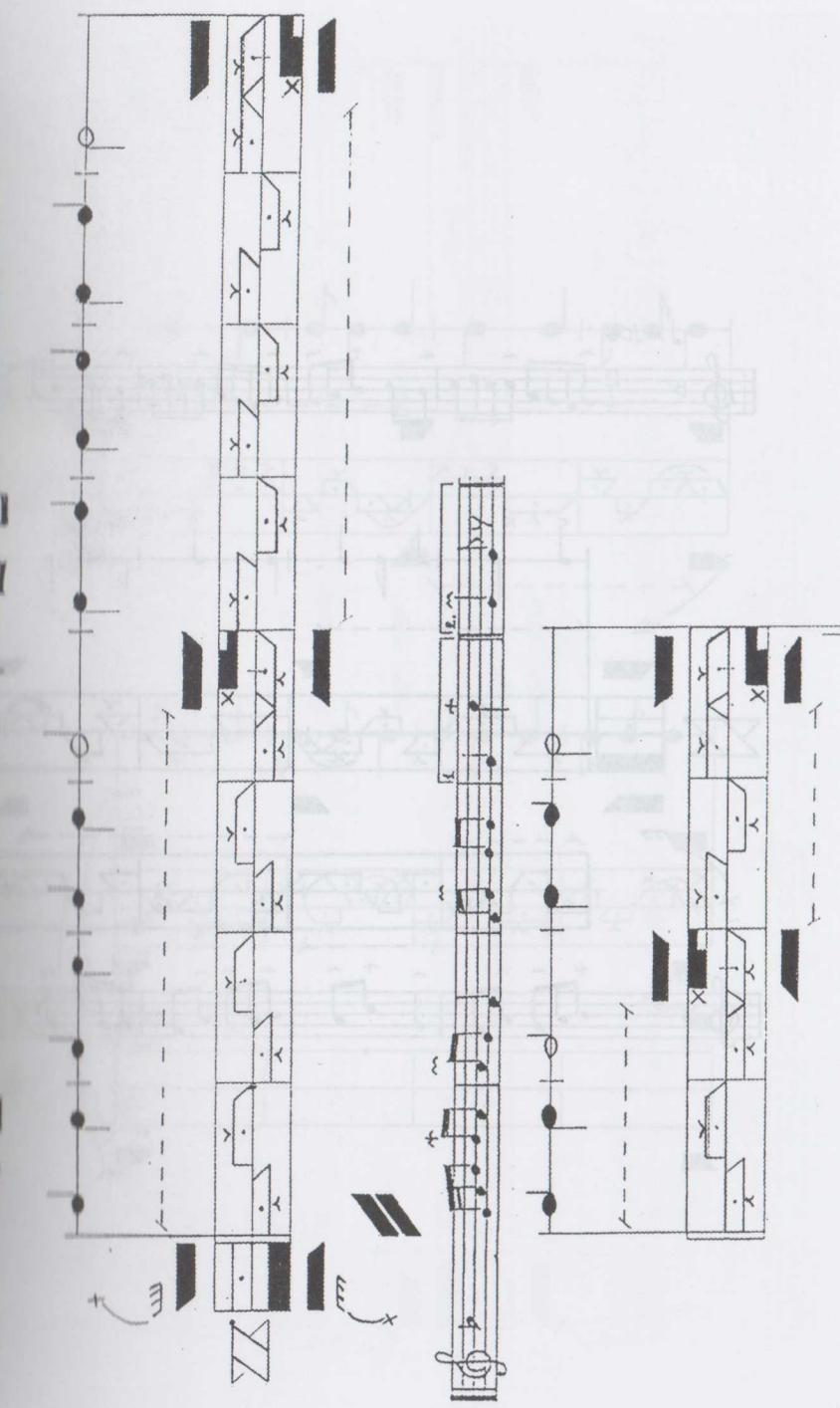
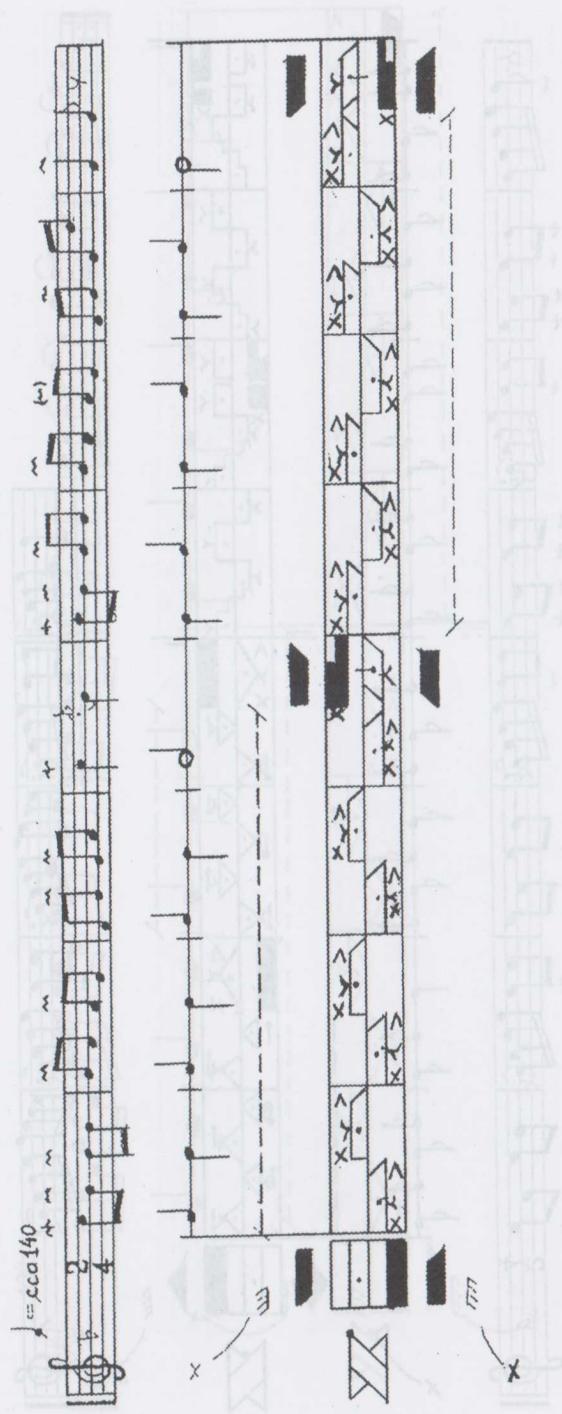
(Шульковац)

II. БУРЬЕВКА

(Бунар)

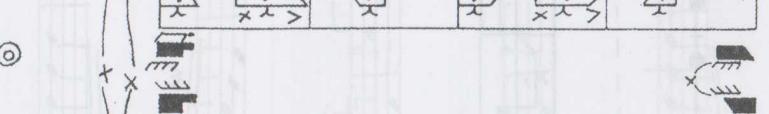
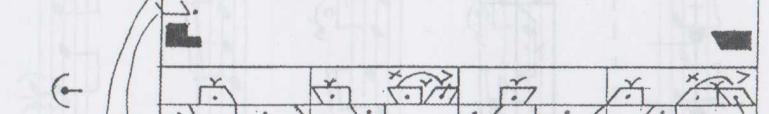
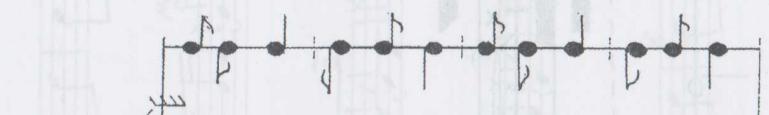
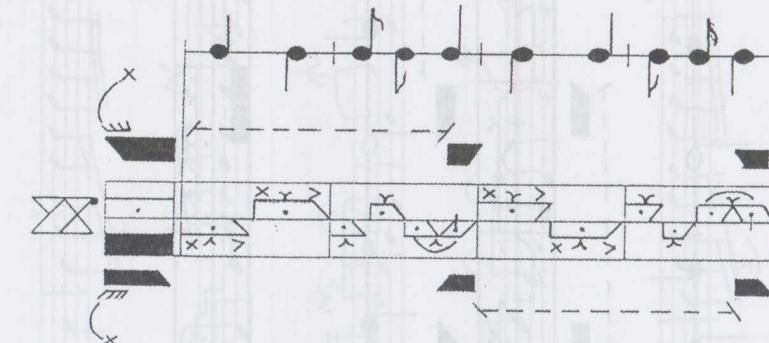
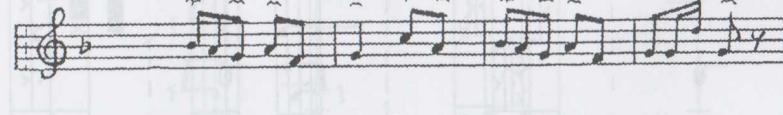
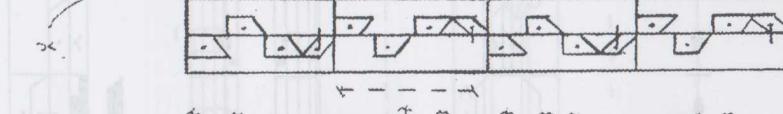
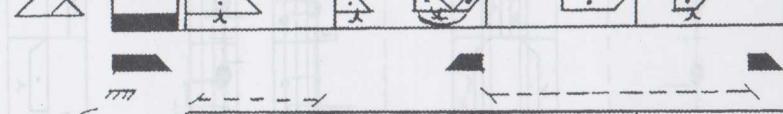
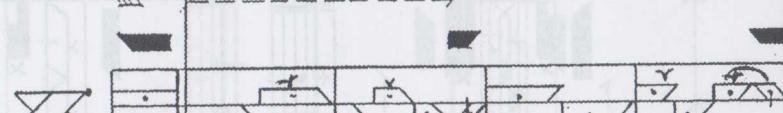
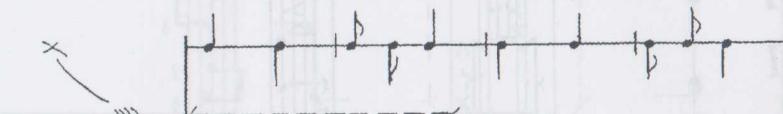

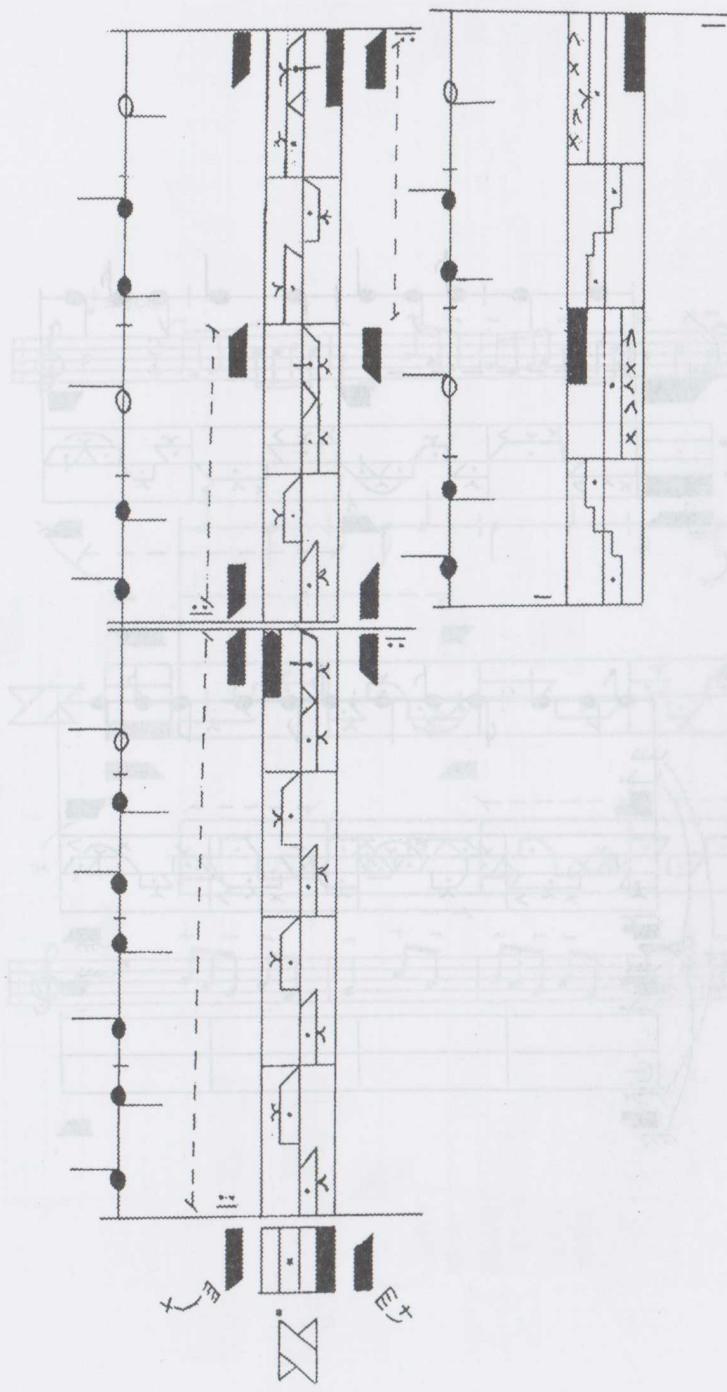
14. ТАЈЧЕ ЕЛДИНА (Шантаровац)

(Шантаровац)

ТАЈЧЕ - ВАРИЈАНТА

СИМБОЛОВАЊЕ

(2) НЕВЕСЧЬКА

2. НЕВЕСЧЬКА

A handwritten musical score consisting of two staves, each with a treble clef. The music is written in common time (indicated by a 'C'). The tempo is marked as 'd = 100' and 'tempo 100'. The score includes various musical elements such as eighth and sixteenth note patterns, rests, and dynamic markings like 'NW' and 'W'. Measure numbers 1 through 10 are present above the staves. Measures 1-3 show a repeating pattern of eighth notes. Measures 4-6 show a more complex pattern with sixteenth notes and rests. Measures 7-10 continue the rhythmic patterns established earlier.

15. НЕВЕСКО ИЛИ НЕВЕСИЊА

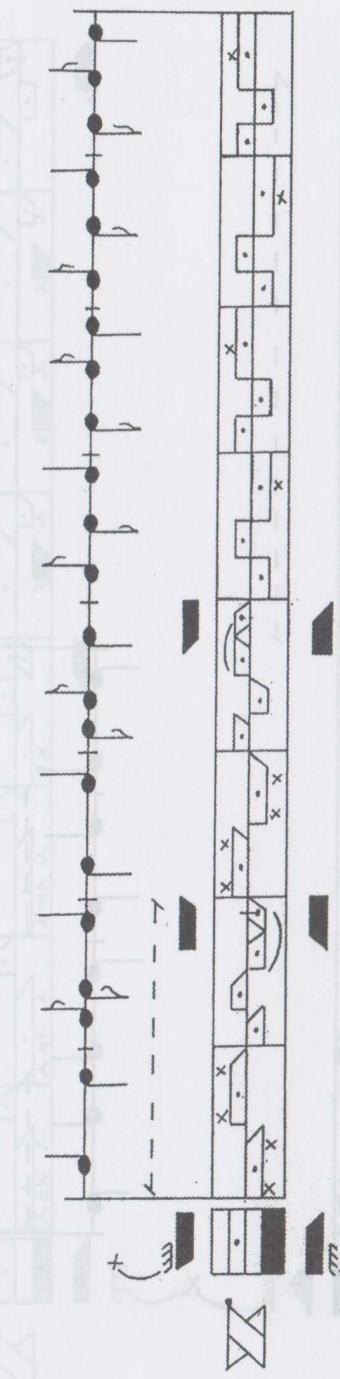
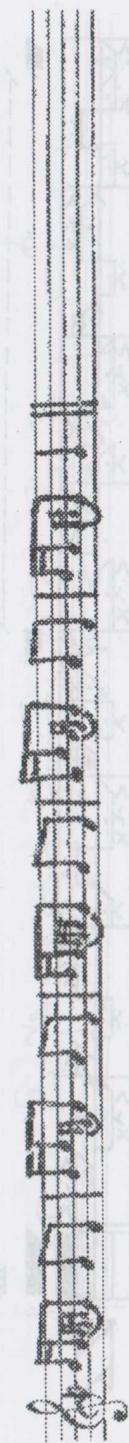
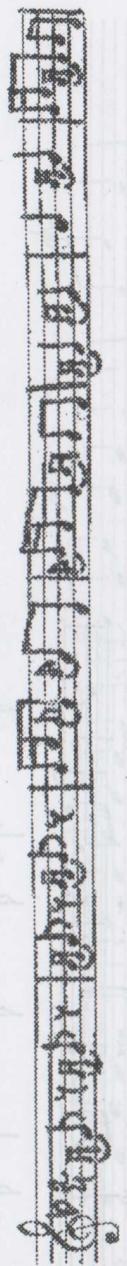
(Белица)

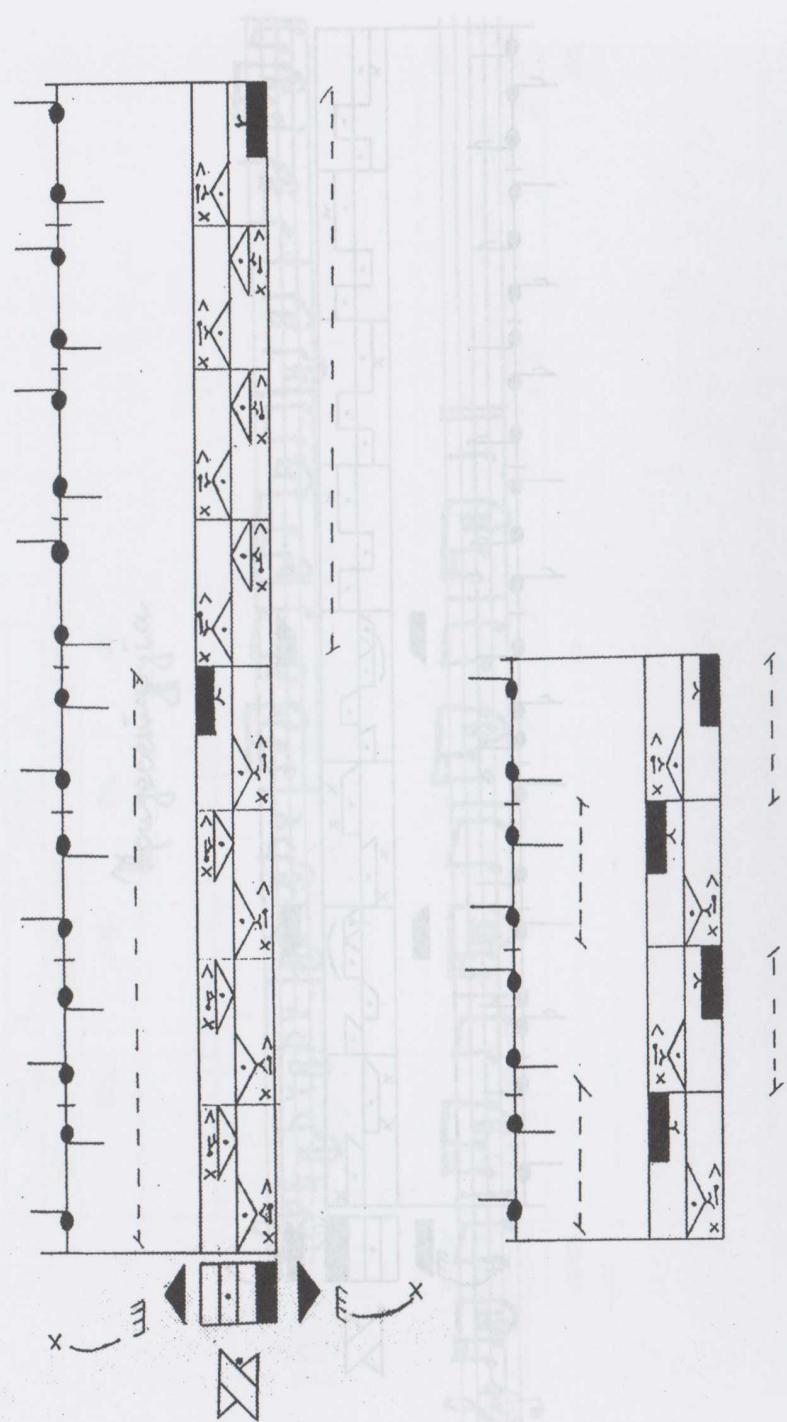
16. ТРИДЕСЕТ ДРУГА КЛАСА

(Шантаровац) ТРЕДЕНТИ

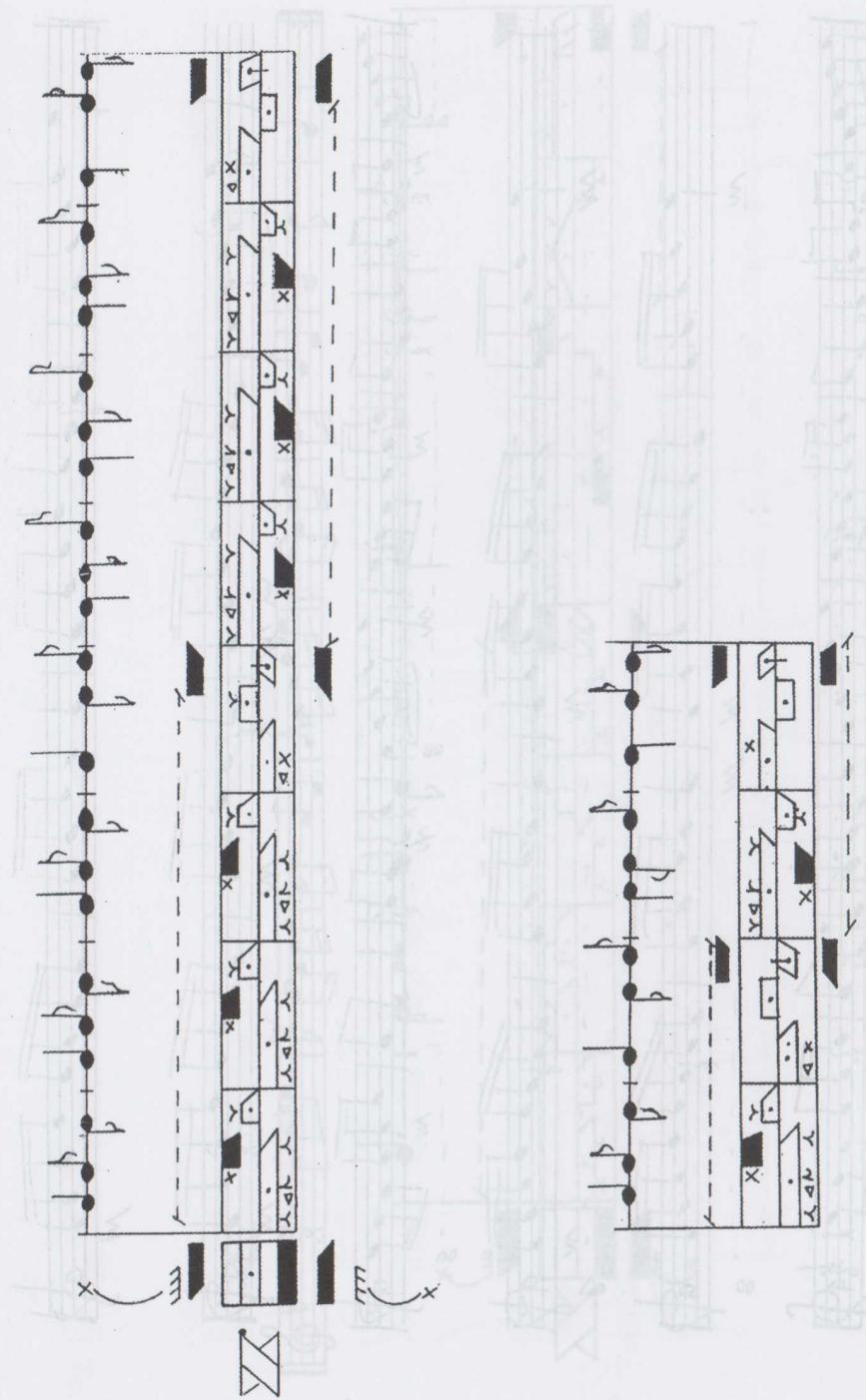

Примеса

Варијанта
ДРУГА КЛАСА
БУНАР (Шантовач)

Варијанта из села Бунар
Јагодински рејон

* Ј. и Д. Јанковић, 1.бр. 23.

Варијанта из села Белице

Handwritten musical notation for a folk song. The notation is written on five staves, each consisting of four horizontal lines. The notes are represented by vertical strokes (ticks) and horizontal dashes. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a tempo of 32-a. The second staff begins with a bass clef, a key signature of one sharp (F#), and a tempo of 8-a. The third staff begins with a bass clef, a key signature of one sharp (F#), and a tempo of 8-a. The fourth staff begins with a bass clef, a key signature of one sharp (F#), and a tempo of 8-a. The fifth staff begins with a bass clef, a key signature of one sharp (F#), and a tempo of 8-a.

17. БИСЕРКА * (аноним.)

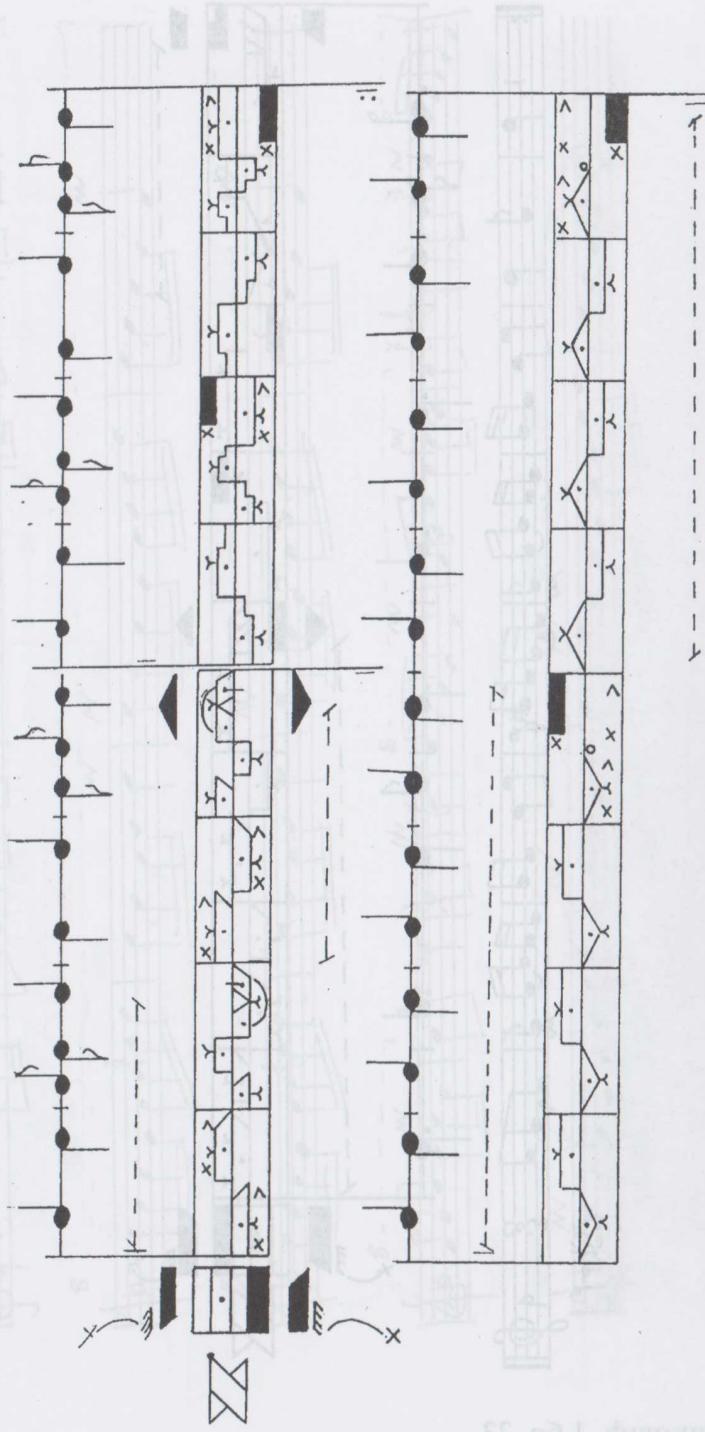
(Јагодина)

Handwritten musical notation for the song "Бисерка". The notation is written on two staves. The first staff uses a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The second staff uses a bass clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is indicated as J=152. The notation includes various note heads, stems, and rests, with some notes having horizontal dashes or ticks. There are also several small diagrams or markings on the right side of the page, including a large arrow pointing right, a smaller arrow pointing left, and some geometric shapes like triangles and crosses.

* Љ. и Д. Јанковић, 1, бр. 23.

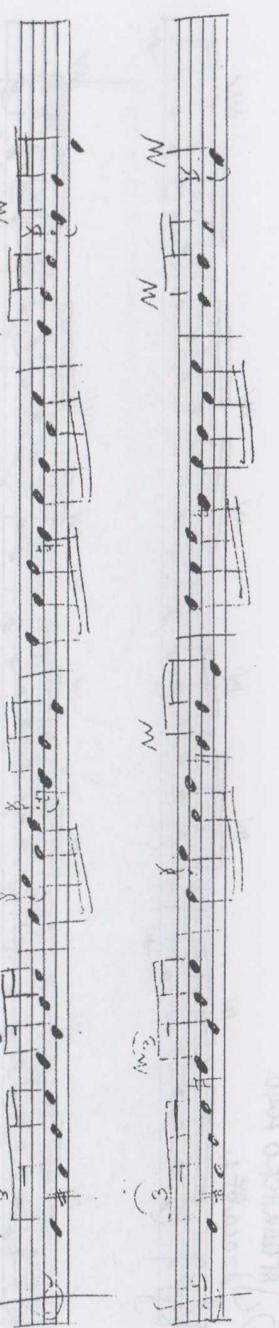
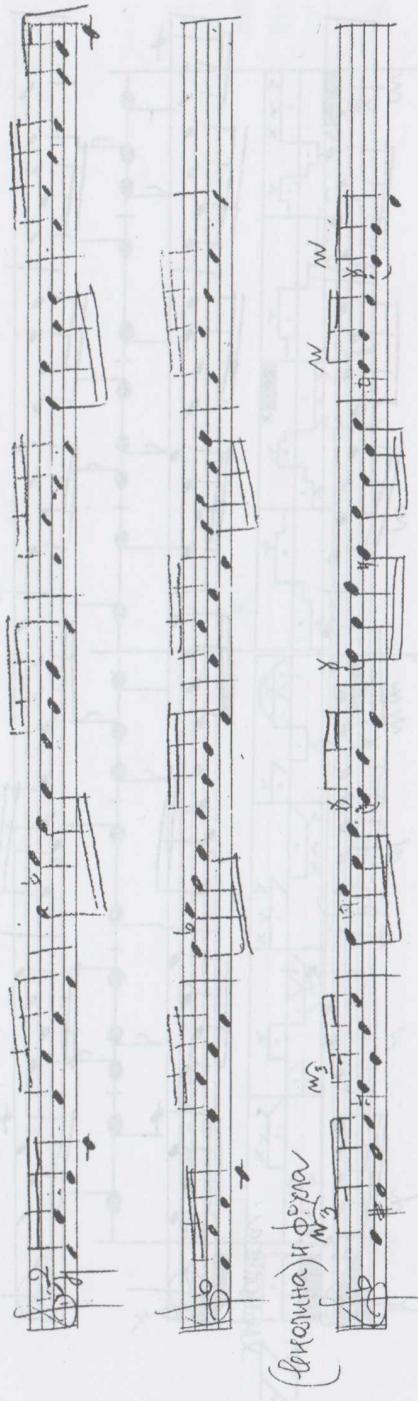
18. ЈАГОДИНСКО КОЛО

(Ягодина) *

(1) АГДАНСКО РАДО

A handwritten musical score consisting of two staves. The left staff is for a treble clef instrument and the right staff is for a bass clef instrument. Both staves use common time. The music features various note heads (solid black, hollow white, and diagonal striped) and rests. Measure numbers 1 through 10 are written above the staves. The score includes several rehearsal marks: '1' at the beginning, '2' in measure 1, '3' in measure 2, '4' in measure 3, '5' in measure 4, '6' in measure 5, '7' in measure 6, '8' in measure 7, '9' in measure 8, and '10' in measure 9. The tempo is marked as 'Moderato'.

Игра се учи у четврти години, а било било је у колу, недесетом и првом, не било је у обичајима, кад год се пружи прилика.

Handwritten musical notation for 'Pevica' on three staves. The first staff has a tempo marking of 'Tempo = 60' above it and a circled '(g)' below it. The notation consists of vertical stems with small horizontal dashes indicating pitch and rhythm.

1

Музичка пратња у Беличком крају је била веома разноврсна. До другог светског рата играло се уз пратњу фруле, гајди, двојница, окарине, дудука и зурли. У Белици долазимо до сазнања да је постојао оркестар који су чинили два зурлаша, један виолиниста и бубњар. Веома су били чести цигански оркестри који су из Јагодине долазили у села. Један такав оркестар састојао се од следећих инструмената: виолина или "ћемане", бас, тамбура и хармоника. Свирачи су веома често и певали. Најпознатији виолинисти који су долазили из Јагодине су били Цакан, Пуле и Мида. У селу Бунару још увек памте хармоникаша Слободана Милановића а у Белици Богојевић Животија, чији је отац свирао виолину. Стари се људи врло радо сећају деда Драге из Врбе који је свирао гајде. Након другог светског рата у Белицу долазе трубачи из Левча. Свирачи на традиционалним инструментима су углавном знали и да заиграју коло које свирају. Свирач је морао да прати коловођу и да своју свирку "управља" према његовом игрању. На саборима се могло видети више кола уз пратњу неколико "дружина" (оркестра). Прво коло музика свира "фрај" а свако следеће се плаћало од 3, 5 и 10 динара, док су лошији свирачи свирали за 1 или 2 динара.

Посебних позива на игранку није било, осим на Беле Покладе, о чему сам већ говорио. Играчи су повремено узвишивали у току играња кратке поскочице, које су представљале један од начина комуницирања у колу.

Примери поскочица:

Коловођо ти да љубиш ждребе
Ја да љубим што игра до тебе!

Очи моје много ћаволиће
што видиће ома заволиће!

Штаси мала мислила, мислила,
док си мене ћрлила, љубила?
Нишића нисам мислила, мислила,
Већ сам тебе ћрлила, љубила.

Иако су у Левчу и Белици игра веома слично, чак су им и играчки скупови били заједнички,²⁰⁾ ипак се јасно разликују два стила играња. Беличани су играли мекше, те су Левчане називали "штайкашима" због њиховог тврдог играња на целом стопалу. На

целом стопалу играју и житељи Белице, али са повијеним коленима, мекано а брзо, посебном техником играња, на који начин се веома мало умарају. Млађи играчи посказују, брзо прелазе простор, и имају слабију технику играња.

Најчешћи облик игре је полукруг а ређе круг. Коло се врло често увијало у облику спирале и змијолико кретало. Код извођења игре "штајче" полукруг се у другом делу игре разбијао у парове.

Држање у колу је најчешће било за руке пуштене низ тело, с'тим што играч десну руку даје, а леву узима. Врло често се дешавало да девојка обе руке даје играчима поред себе. Осим држања за руке пуштене низ тело, јавља се и хватање под руку. То се могло видети само у колу ожењених и удатих, а никако код момака и девојака. Најстарије је држање играча за марамице, као и држање за мали прст. Даље, у паровној игри тајче може се срести и држање за надлактицу, а код игре чачак и држање укрштено позади на леђима.

Правац кретања у колу је за десном руком, како народ каже "све напред" а обратно од тога "назад".

Терминологија је у Белици интересантна. Први играч у колу је коловођа а последњи кеџ или стари назив шлус. Коловође су углавном били "одбир момци" (најбољи). Ако девојка поведе коло био је "смеј до ђуше" а њу би назвали "мушкарача" или "очићрејка" (направила грешку). За лошије играче се каже "шакии" играчи.

Момак поведе коло или "запрви" започне, а ако то уради девојка онда се каже "разведе коло". Ако се коло кретало за десном руком, каже се да се игра "све напред". Старији играчи су добри "штехничари" (имају добру технику играња) а за млађе да "ђућају" простор и кораке. На сабору су девојке стајале "све на ред, ша кибиџажа" (гледање момака и девојака). Момак позива девојку у коло, тако што само "мрдне очима".

Игра се учила од старијих, или поред кола, иза кола, па и у колу, недељом и празником, на игранкама, вашарима, седељкама, кад год се пружи прилика.

У Белици се не игра, када је човек у жалости за ближим рођаком, годину дана а за даљим до пола године. Строгих забрана није било. Жена је играла од свог проигравања у шеснастој години, па све док јој деца не стасају за коло. Након тог периода, по локалном обичају, у колу не играју заједно мајка и ћерка, стасала за удају, односно мајка и син, стасао за женидбу.

Игру започињу коловођа и кеџ колом шетња. Услов да остали играчи уђу у коло био је да коловођа одабере девојку и позове је да игра до њега. Обичај је био да се од две сестре прво позове старија,

јер је било срамота да млађа игра, а она друга гледа.

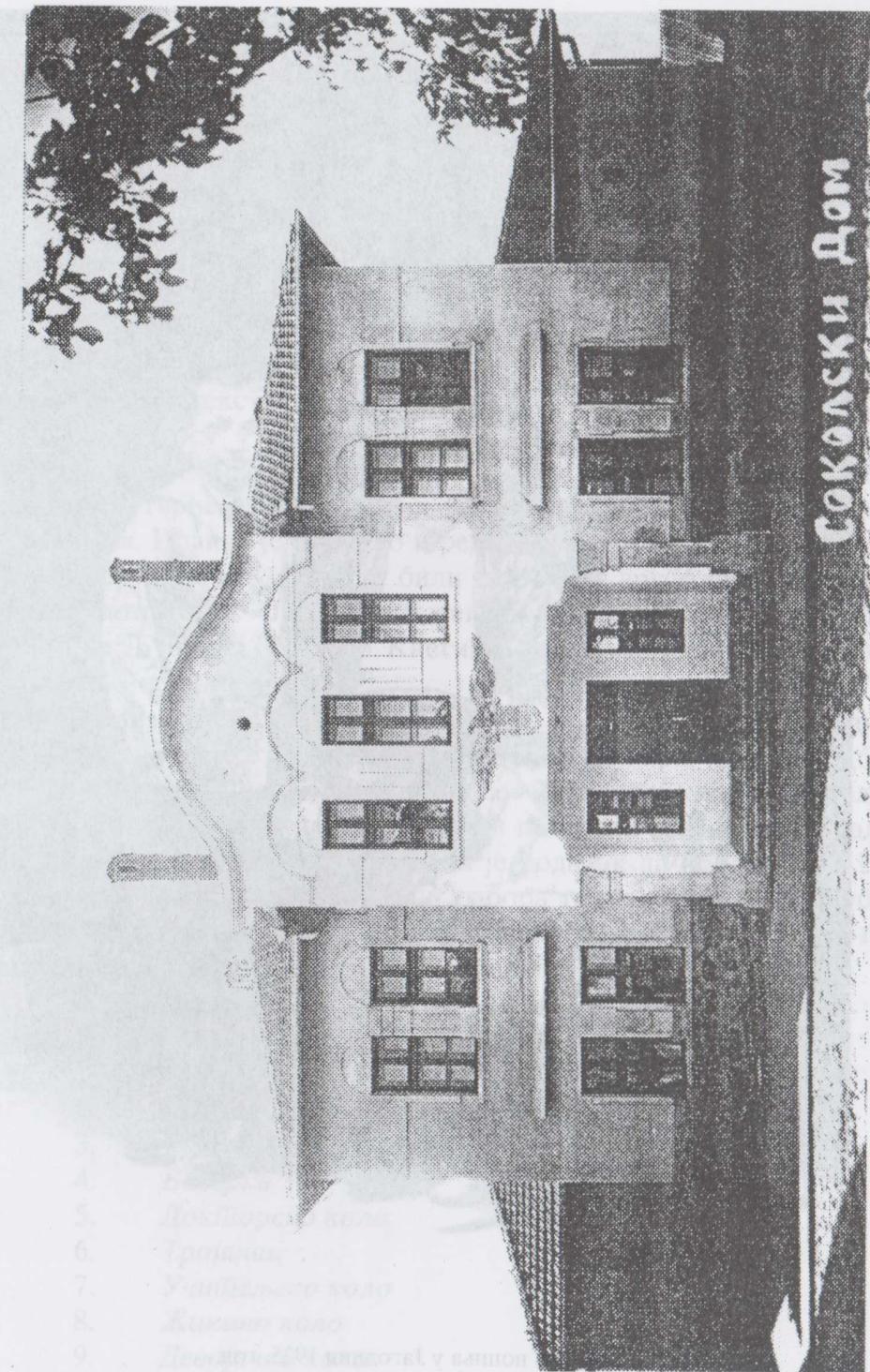
Коловође су углавном били врсни играчи, како народ каже "одбир момци". У новије време са појавом професионалних свирача, коловођа плаћа коло. Он даје музички знак за почетак, подизањем штапа или подизањем и махањем шеширом. Кад коловођа престане да игра, стаје и музика. Овакве и сличне облике народног дириговања детаљно обрађују сестре Јанковић у својој осмој књизи.²¹⁾ У прошлости, у колу су играли највећи момци, а касније најбогатији, те су до себе и позивали само богате девојке. Коловођа је могао да окити корак не одступајући од постојеће основе. Окићен корак, су врло често прихватали и остали играчи, те је на тај начин долазило до новог и богатијег играчког образца.

Кец је био од исте важности као и коловођа, и ту је увек играо момак. Он је често увијао крај кола унутра те је оно добијало облик спирале, које се наизменично увија и враћа у првобитни положај, у облик полуокруга. Могло се запазити одвојено момачко и девојачко коло, дечије коло, коло ожењених и удатих и мешовита кола у којима су играли и момци и девојке. На саборима су се могла видети и кола једне породице, која је била позната по добним играчима у селу и околини и у њему су играли сви чланови породице од најмлађих до најстаријих.

Јесен је била период, кад почињу игранке. Одржавале су се недељом, у вечерњим сатима, по сеоским домовима, салама и школама.

У току године се, поред споменутих места, играло на раскрсницама, око записа, у црквеном дворишту, код манастира, на ливадама, пропланцима, крај извора - свуда и на сваком месту где су то простор и прилике дозвољавале.

ЗАВАДЕ У ЈАГОДНИ

Соколски Дом у Јагодни

5. Државарско коло

6. Тројдан

7. Узбједничко коло

8. Жакшто коло

9. Девојачко коло у салам

10. Соколски Дом у Јагодни

јер је било срамота да испада игра, а она друга гледа.

Градска ношња у Јагодини 1925. год.
фотографија је у власништву Димитријевић Мирослава из Јагодине

ЗАБАВЕ У ЈАГОДИНИ

Географски положај и веома развијено занатство условило је да се Јагодина током прве половине XIX века развије и постане привредни центар краја. Самим тим паралелно се развијао и културно забавни живот. Развојем града повећан је прилив становништва из околних села, са југа земље и са Косова које је са собом доносило свој начин живљења и дружења. Подаци о забавном животу града који су изнети у овом тексту датирају са почетка XX века.

Забаве су у то време одржаване у Шареној кафани, официрском дому, Соколани и осталим јавним местима Јагодине. Забаве су имале утврђен програм који је био истакнут на позивницама и плакатима. Плакат је садржао и редослед игара које су те вечери на репертоару. Организатори су били значајнија друштва и удружења у граду, као што су: "Јагодинска женска подружница, Одбор госпође Кнегиње Љубице, Друштво Кнегиње Зорке, Јагодинско трговачко удружење" идр...²²⁾

Организоване су забаве у корист сиротињске кујне и друге доброврорне сврхе од стране занатског еснафа, суда и одбора Јагодинске општине, "циц бал, мајске ноћи" ловачке и учитељске забаве. Највише се људи окупило при прослави светосавског бала и српске Нове године. Интересантан је податак да је 8 јануара 1925. године на забави у организацији одбора госпође Кнегиње Љубице главни згодитак на лутрији била брилијантска игла коју је за ову прилику подарила Њено Величанство краљица Марија.²²⁾

На забавама су извођене углавном игре познате у већини градова Србије:

1. Занатско коло
2. Јајодинка
3. Трговачко коло
4. Бисерка
5. Докторско коло
6. Тројанац
7. Учиштељско коло
8. Жикино коло
9. Девојачко коло
10. Професорка

11. Кокоњеште
 12. Бојерка
 13. Милуїшново коло
 14. Врањанка
 15. Кривка
 16. Тойџиско коло
 17. Дарино коло
 18. Омладинско коло
 19. Македонка
 20. Планинка
 21. Зајечарка
 22. Српкињица
 23. Сарајевско коло
 24. Ловачко коло
 25. Карневалка
 26. Правничко коло
 27. Чарлама
 28. Играле се делије
 29. Србијанка (краљево

На забавама су се изводиле уз наше градске игре и сеоске, као и "окреји", валцер, ванстеп, танго, шими, фокстрот.

Вашари су се у Јагодини одржавали два пута годишње, 9. августа на светог Панталејмона и 14. октобра на дан Покрова пресвете Богородице. Ту се окупљало и сеоско и градско становништво, скј тим што су Јагодинци по традицији на вашар ишли у очи празника. На таквим скуповима свирали су Цигани, а у колу је играло и старо и младо.

У дане кад није било културних манифестација, омладина се окупљала на корзоу у центру Јагодине. Према сопственом опредељењу, у зависности од укуса и талента, млади људи су се учлањивали у певачка или спортска друштва.

І. ПРОГРАМ:

1. Поздравна реч од г. Мих. Поповића, адв.
 2. Биоскопске слике, Краљ Петар у Паризу, Пожар у Солуну ит.д.

III. DEΩ ΗΓΑΡΔΑ:

1. Грибоједова	11. Макејонка
2. Димитријацко коло	12. Валцир
3. Влаџер	13. Тројанец
4. Ђисерја	14. Пидес-ићањ
5. Мизур	15. Ђубривица
6. Јагодинка	16. Казур
7. Биоскопска	17. Врањанка
8. Кукучешић	18. Плоказа
9. Влаџер	19. Планчица
10. Сремчица	20. Влаџер

Конечно же я бы не
согласился.

СУДИОДБОР ОПШТИНЕ ГРАДА ЈАГОДИНЕ

Приређује у очи нове године 31. децембра по старом (13) јануара по новом у просторији „Шарене Кафани“

ВЕЛИКУ

ЗАБАВУ СИГРАНКОМ

Суду и одбору је часни позивачи Вас са Васном породицом да посещиш обу засебну.

Чист приход јде у корист општинске спротивног.

Улазна цена добровољни прилог.

— Сваки грађанин, има приступа. —

Почетак у 8 часова увече.

Суд и Одбор.
Јагодина.

Јануара 1930. године
Јагодина.

I.

Поздрав гостију од стање Председника суда и одбора или његовог замјеника.

II.

РЕДИГАРА

СРБИЈАНИКА

1. Јагодинка	13. Коло Срп. Сест.
2. Занатлијско коло	14. Коло Ж. Подр.
3. Валенсија	15. Туѓан камен
4. Раденичко коло	16. Правничко коло
5. Трговачко коло	17. Учителско коло
6. Вајцер	18. Шампијони
7. Кокочеште	19. Врањанка
8. Македонка	20. Бисерка
9. Вансен	21. Сузи фокстрот
10. Мулутиново коло	22. Жикино коло
11. Сарајевка	23. Ђурђев данче
12. Бостон	24. Барцелона тајго.

Штампарија Глигоријевића — Јагодина

НАРНЕВАЛСНИ ОДБОР

Женске Подружине —

— у ЈАГОДИНИ —
који је до сада привредавао у очи поилача приређане и ове године 25. фебруара 1933. год.

СВОЈ ЧУВЕНИ

МАСКЕН-БАЛ

у егзотично украшеној сали хотела „Шарена кафана“ — у корист хуманих чињевса.

Одбору је часни позивачи Вас са Васном породицом.

Улазна цена: први ред столова 40 дин. од особе за столом; други ред столова 30 дин. од особе за столом; столице без столова 20 од особе; маскирани бесплатно.

Столови су први ред са 6 седишта; други ред са 8 седишта, највиши уздужни и осветљени.

Скрене се пажња поштовању посетитеља да столове раније код одбора заузму.

Столови ће се издавати од 18 до 23. фебруара од 5-7 часова у вече у „Шареној кафани“.

НАРОДНА НОШЊА

РЕДИГАРА

КАРНЕВАЛКА

1. Танго	1. Јагодинско коло
2. Јагодинско коло	2. Фокстрот
3. Фокстрот	3. Правничко коло
4. Правничко коло	4. Вајцер
5. Вајцер	5. Девојачко коло
6. Девојачко коло	6. Румба
7. Румба	7. Трговачко коло
8. Трговачко коло	8. Фокстрот
9. Фокстрот	9. Докторско коло
10. Докторско коло	10. Танго
11. Танго	11. Официрско коло
12. Официрско коло	12. Чарлама
13. Фокстрот	13. Чарлама
14. Чарлама	14. Румба

II.

КРАЉЕВО ОРО

1. Танго	1. Јагодинско коло
2. Јагодинско коло	2. Чарлама
3. Фокстрот	3. Чарлама
4. Играли се делије коло	4. Ђокутиново коло
5. Вајцер	5. Ђокутиново коло
6. Коконеште	6. Ђокутиново коло
7. Ђокутиново коло	7. Ђокутиново коло
8. Ђокутиново коло	8. Ђокутиново коло
9. Ђокутиново коло	9. Ђокутиново коло
10. Ђокутиново коло	10. Ђокутиново коло
11. Ђокутиново коло	11. Ђокутиново коло
12. Ђокутиново коло	12. Ђокутиново коло
13. Ђокутиново коло	13. Ђокутиново коло
14. Ђокутиново коло	14. Ђокутиново коло

III.

Најече маске краљ и краљица добиће леп поклон.

Дојазак маски и посесионала у 8:30 часова а почетак у 9 часова

Најече маске краљ и краљица добиће леп поклон.

Дојазак маски и посесионала у 8:30 часова а почетак у 9 часова

Најече маске краљ и краљица добиће леп поклон.

НАРОДНА НОШЊА

Белица је део етнокореолошке области централне Србије, тј Шумадије и зато о народној ношњи беличког краја углавном можемо говорити као о ношњи Шумадије.

Текстилне рукотворине Шумадије су толико бројне и разноврсне, са мноштвом локалних варијаната (говорило се да се на вашарима, саборима и сличним међусеоским скуповима, по детаљима украса на одећи могло препознати из ког су села учесници, а сме се слободно рећи да се није могло видети два идентична примерка ношње.²⁵⁾

Женска ношња се сатојала од кошуље динарског кроја, израђене од домаћег конопљиног платна са усправним узаним оковратником и дугим, углављеним, широким рукавима, веома мало веза покрстницом на оковратнику и горњем делу рукава у облику спирала и изломљених линија, вежених памучним концем и разнобојном вунницом, техникама косог бода, покрсницом и бода у бод.

Предња прегача је начињена од једне поле ширине до 45 цм ткана од фине предене и бојене вуне, са геометричким орнаментима. Задња прегача ткана је од грубље вуне у два нита и састоји се од једне поле нешто је ужа од предње у основи тамно плаве боје украшена најчешће утканим пругама..

Тканица појас ткан на разбоју, у два нита пругастог дезена, опасиван је преко кошуље. Женски појас је био нешто ужи од мушки.

Зубун је дужи бели сукнени прслук који досеже до половине листова. Богато украшен уз ивице пришивеним црвеним и плавим вуненим гајтаном. Уз предње ивице и уз доњи руб изведене су апликације од црвене чоје и плавог гајтана у облику спирале и кука. На леђима су изведени слични мотиви, а преко њих нашивене црне вунене ресе у три реда.

Чарапе су плетене од домаће фине упредене црне и црвене вуне са уплетеним шарама геометризованих биљних мотива. Црне вунене чарапе, су биле вежене техником покрснице или бод у бод, како народ каже "на кон ћреј".

Старији опанци су били од штављене или нештављене па и неодране свињске коже. Касније су се почели носити шиљкани или

Породица Димитријевић, испред своје куће у Јагодини
фотографија је у власништву Димитријевић Мирослава

грађени опанци.

Удате жене су на глави носиле конђу, мараму са подлошком причвршћену иглама или плитак црвени фес са тепелуком.

Мушка летња ношња састојала се из следећих делова: кошуља од белог памучног платна, динарског кроја са углављеним рукавима, дуга до испод колена.

Гаје од истог платна, састоје се од ногавица дугих до чланака, тура, и у струку се направи поруб кроз који се провлачи учкур.

Преко кошуље се опасује вунени појас, тканице, пругастог дезена, тканог у два нита.

Јелек, прслук сашивен од тамно мрког сукна, по ивици украсен фабричким вуненим гајтаном црне боје.

Чарапе су црне или црвене, дуге до колена, са уплетеним геометријским мотивима или вежене "на кон გრეј" (бод у бод)..

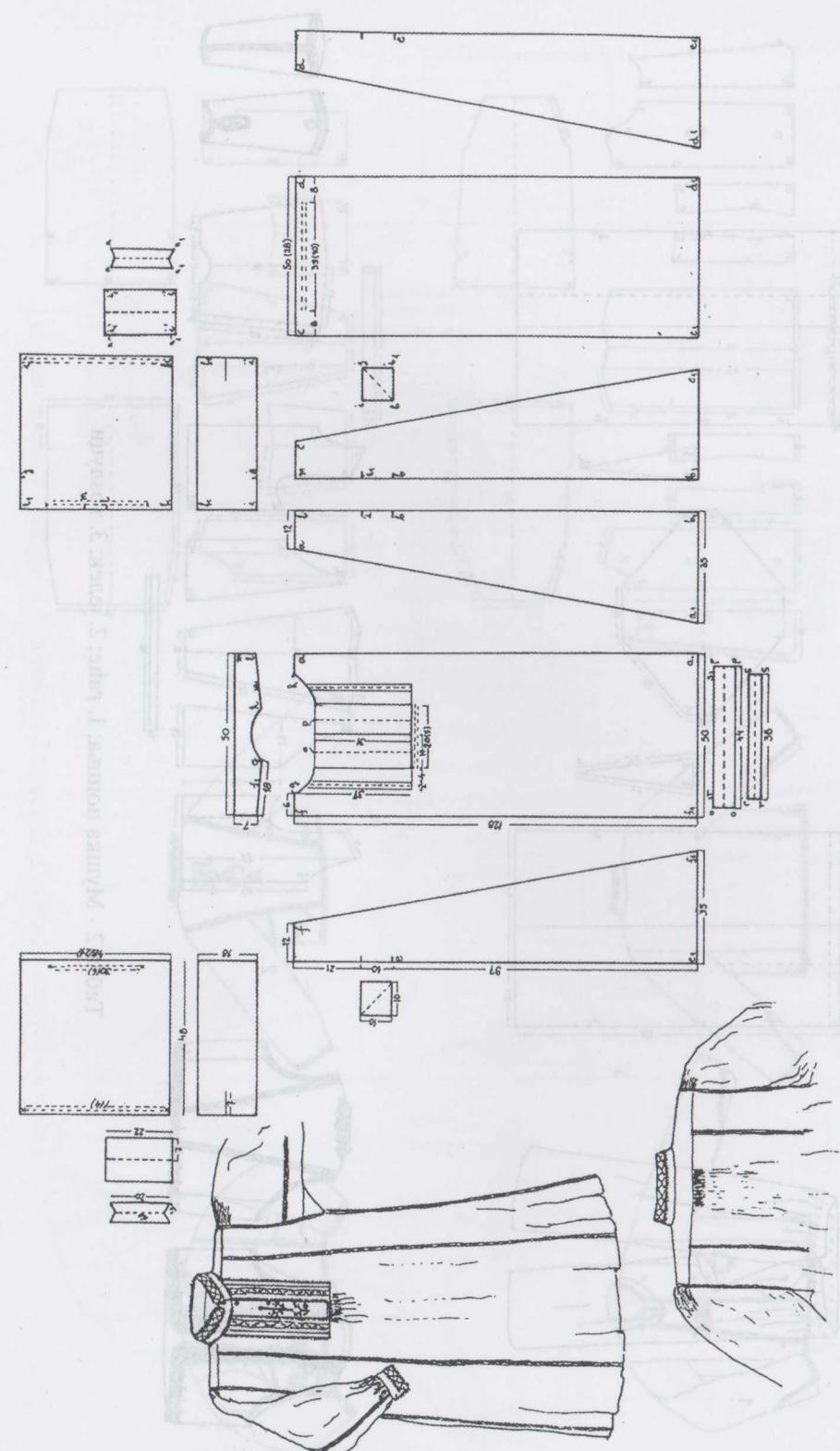
На селу су се највише носил јеремијски шешири а касније филцани, шајкаче и шубаре.

За разлику од обичних сељака, виђенији људи, народне вође и други народни прваци прихватили су у потпуности турски костим. Међутим, након проглашења аутономије кнежевине Србије 1830. године а посебно половином XIX века када су се побољшали материјални животни услови овакву оријенталну ношњу у потпуности или у појединим деловима прихватала и сеоско становништво.

Током друге половине XIX века, дуга вунена сукња (у Белици зvana "убирка"), потискује из употребе задњу прегачу и постаје обавезни део ношње. Памуклију и сукнени јелек потискује јелек од плиша са златовезом, а на кецељама се везу цветни мотиви по узору на шеме и мотиве пристигле са запада.

Крајем 80 година XIX века, у село стиже српски грађански костим. Делови тог костима су били: сукња, кошуља или блуза, либаде, вратна марама и фес са тепелуком, прихватани су и други елементи одеће, на пример бунде од атласа постављене крзном које су комбиноване са сеоском ношњом.²⁶⁾

Што се тиче мушких грађанске ношње XIX века зими су ношене чакшире од сукна или шајака украсене гајтанима, јелек, гуњ са рукавима, цамадан без рукава.

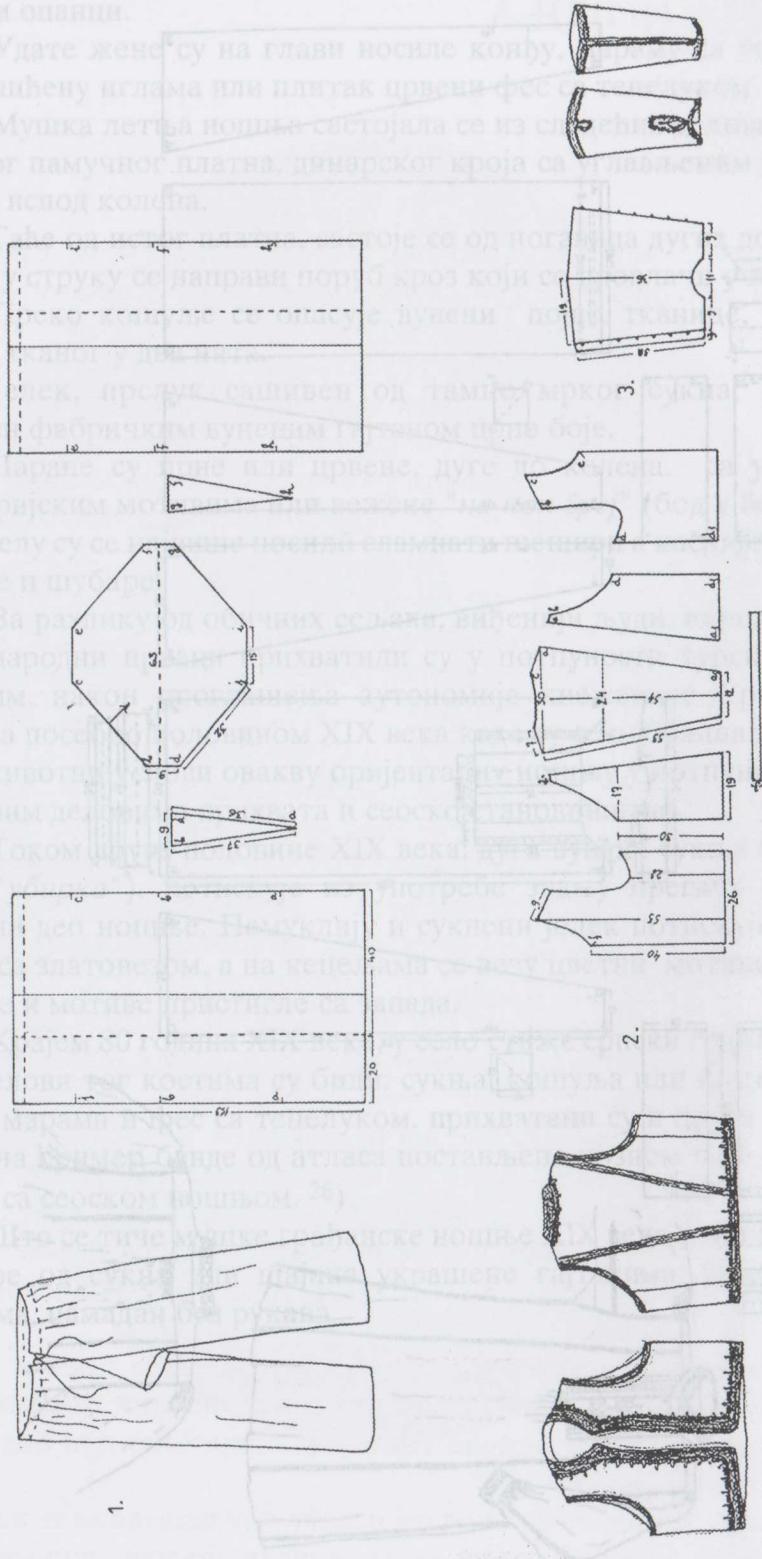
Удате жене су на глави носиле конфуцијански прачвршћену иглама или плискак црвени фасон.

Мушки летњи норчи састојала се из сложеног врха од белог памучног платна, динарског кроја са високим рукавцима и дуга до испод колена.

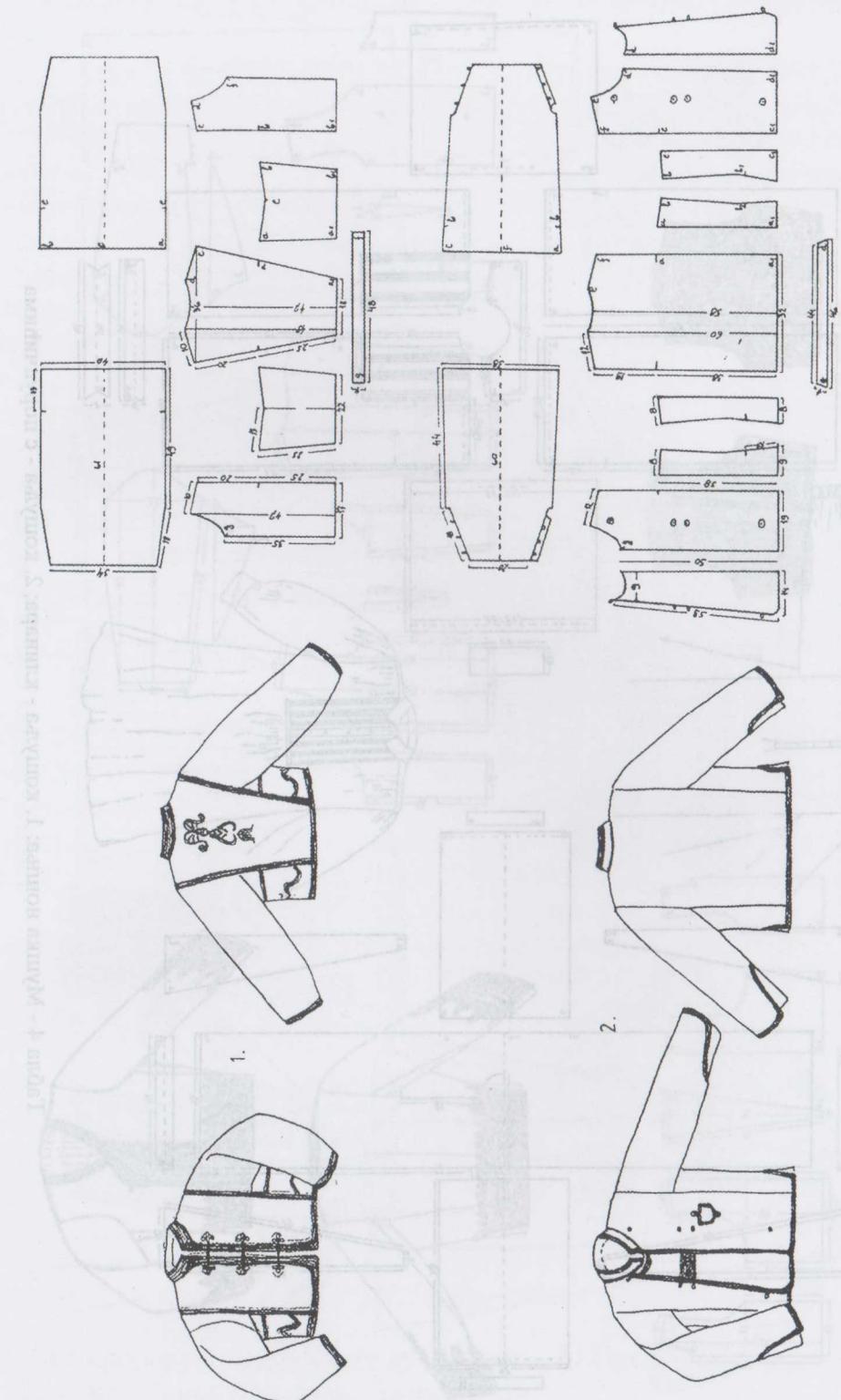
A technical drawing of a trapezoidal frame structure. The top horizontal line is labeled '65'. The bottom horizontal line is labeled '45'. The left vertical line is labeled '30' at the bottom and '24' near the top. The right vertical line is labeled '30' at the bottom and '24' near the top. The left side shows a diagonal line from the top-left corner to the bottom-left corner, with a small arrow pointing along it.

2.

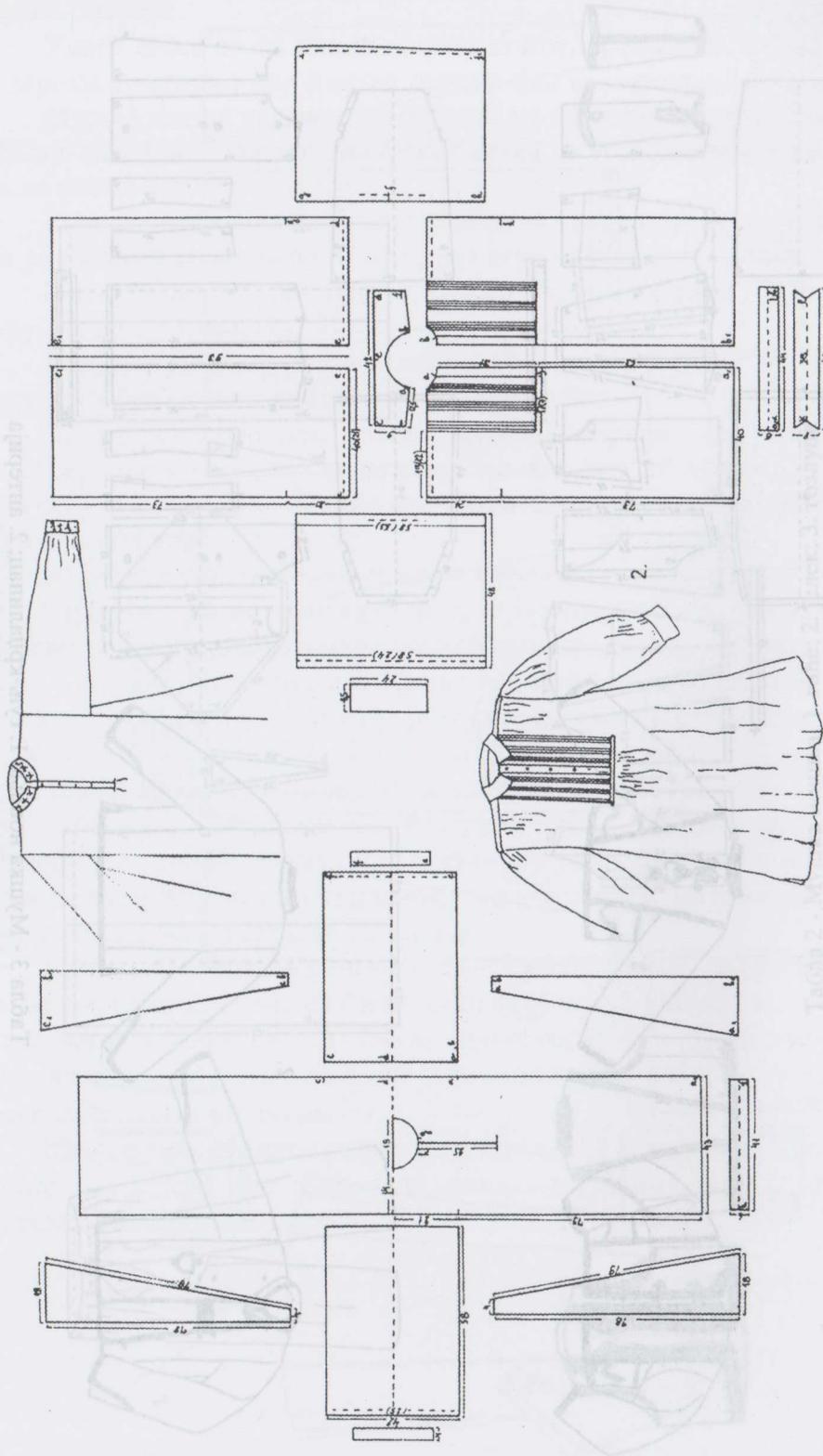
An illustration of a garment's shoulder seam, showing a checkered pattern. The word 'Чекшири' (Checkered) is written above the shoulder area, and 'рукави' (Sleeves) is written below it.

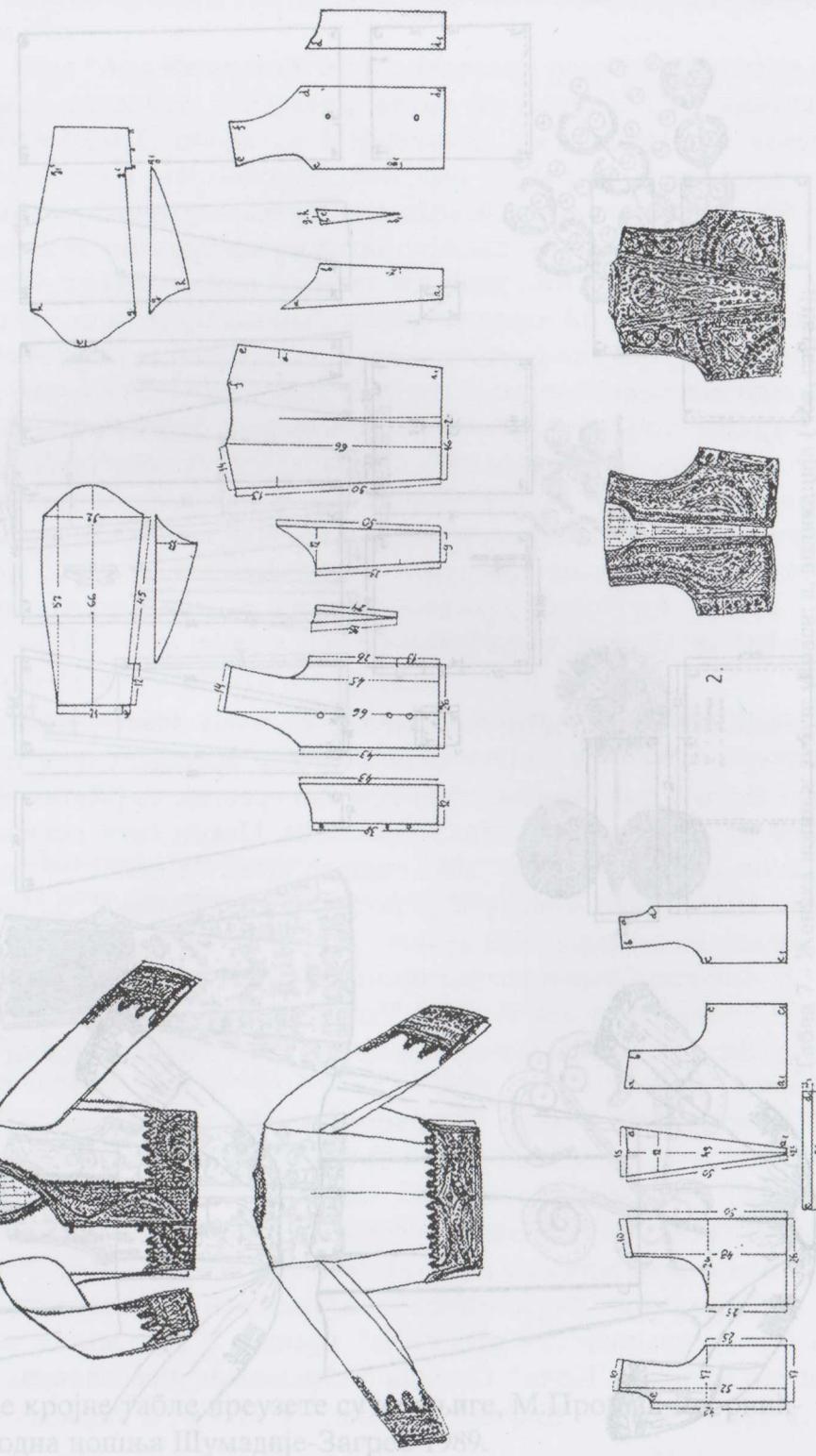
Тәбілдә 2 - Мұндағы ортталық-1 гаһе: 2 іелек: 3 төзгүлдік

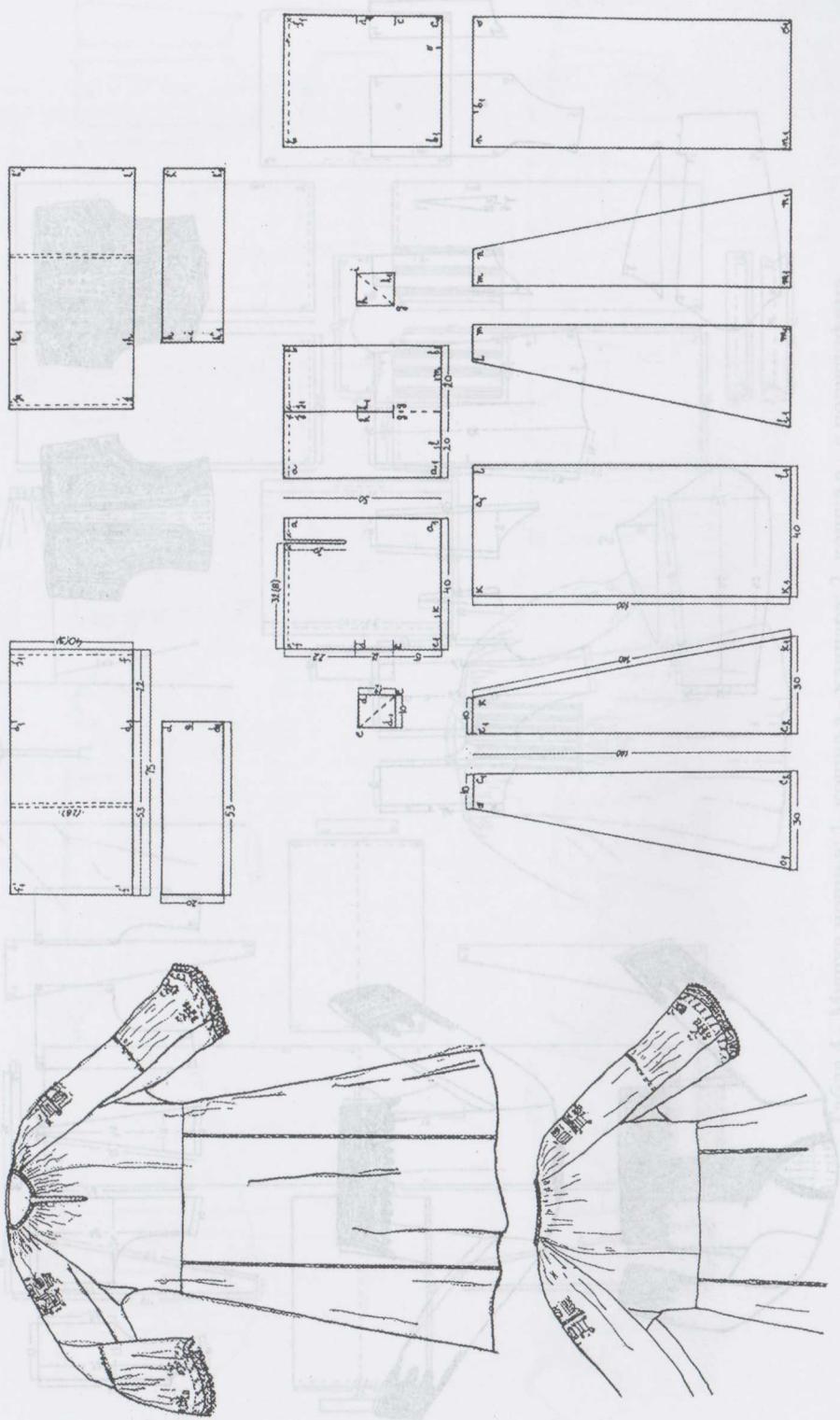
Табла 3 - Мушка ношња: 1. гуњ-крцалица; 2. антерија

Табла 4 - Мушка ношња: 1. кошуља - клинара; 2. кошуља - с поруџничима

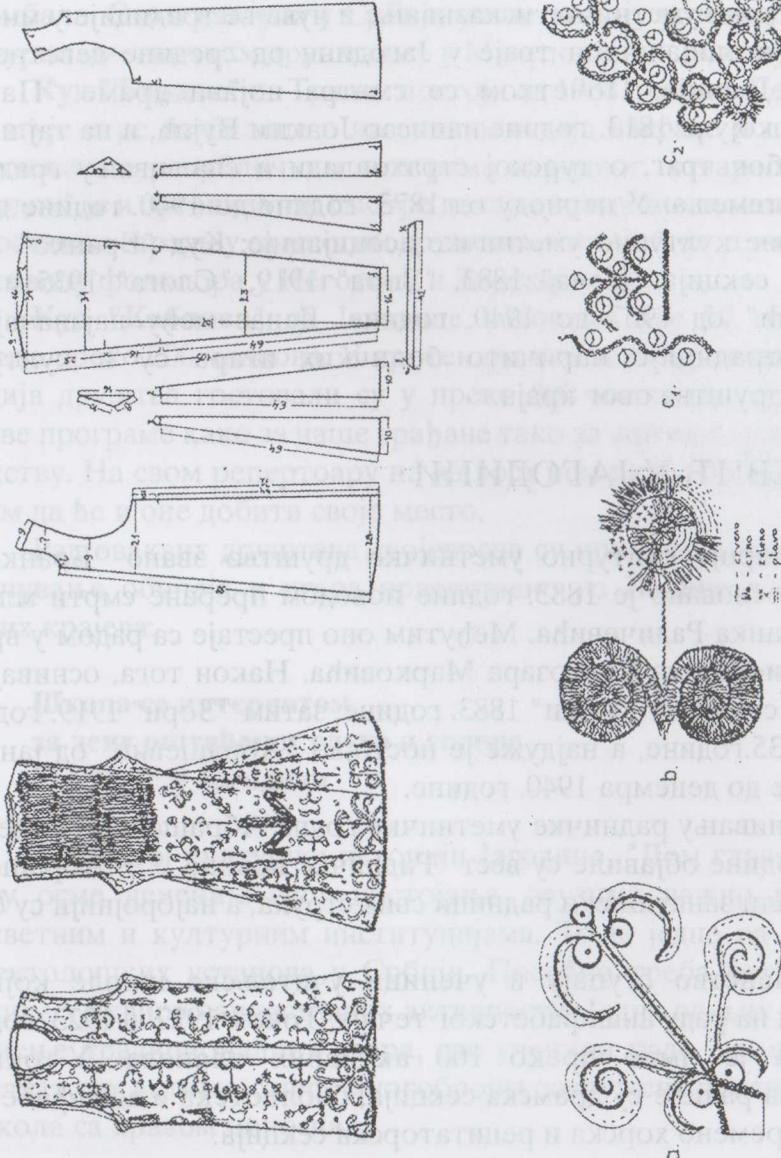

Табла 5 - Мушки ношња: 1. антерија; 2. фермен

Табла 6 - Женска ношња: кошулја

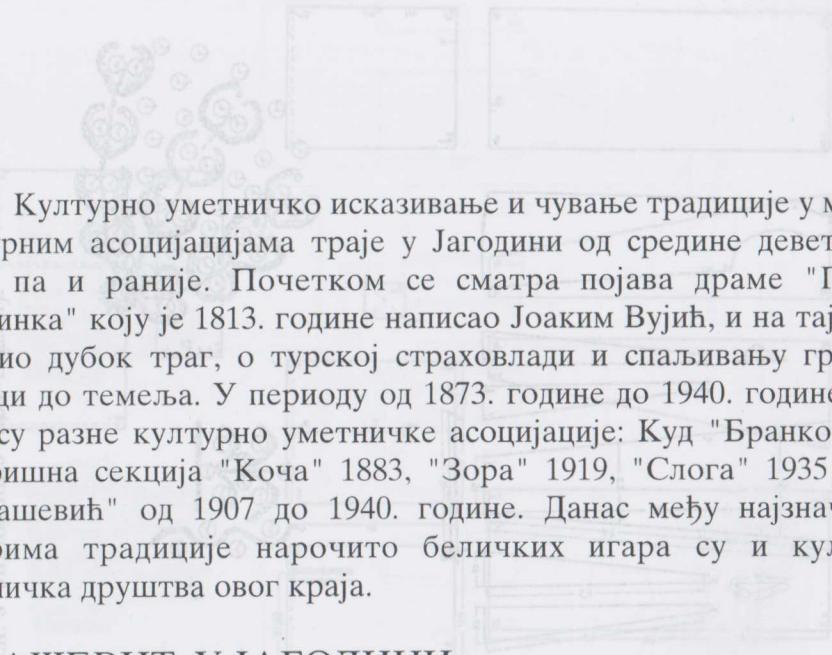
Куд "Ана Вельковић" из Шантаровца, рођен 1952. године и даје
огроман допринос у очувању игара из Босне и Херцеговине, под
руководством Слободанке Маричковић подједнако посвећене свом успеху и
регионалним и регионалним смотрима. У свом аматерском стилу, са
изузетном техничком вештином, овој играчкој школи додељен је златни медаља на
викенд Премијер лигашког турнира у Крагујевцу, а и најбољем играчу турнира у Јагодини.

Табла 7 - Женска ношња: зубун, украси: а. апликација (чоа, гајтан); б. вез (вунене нити); ц1 - ц2. вез (металне нити, шљоцице.

* Све кројне табле преузете су из књиге, М.Прошић Дворнић-Народна ношња Шумадије-Загреб 1989.

ЧУВАРИ ТРАДИЦИЈЕ

Културно уметничко исказивање и чување традиције у многим културним асоцијацијама траје у Јагодини од средине деветнаестог века, па и раније. Почетком се сматра појава драме "Паунка Јагодинка" коју је 1813. године написао Јоаким Вујић, и на тај начин оставио дубок траг, о турском страховлади и спаљивању града на Белици до темеља. У периоду од 1873. године до 1940. године деловале су разне културно уметничке асоцијације: Куд "Бранко" 1873, позоришна секција "Коча" 1883, "Зора" 1919, "Слога" 1935 и Куд "Абрашевић" од 1907 до 1940. године. Данас међу најзначајнији чуварима традиције нарочито величким игара су и културно уметничка друштва овог краја.

АБРАШЕВИЋ У ЈАГОДИНИ

Најстарије културно уметничко друштво звано "Бранко" у Јагодини, основано је 1883. године поводом преране смрти младог песника Бранка Радичевића. Међутим оно престаје са радом у време прогона присталица Светозара Марковића. Након тога, оснивају се позоришне секције у "Кочи" 1883. године, затим "Зори" 1919. године, "Слоги" 1935. године, а најдуже је постојао "Абрашевић" од јануара 1907. године до децембра 1940. године.

О оснивању радничке уметничке групе Абрашевић 13. фебруара 1907. године објавиле су вест "Радничке новине". У Абрашевић су приступили занатлијски радници свих струка, а најбројнији су били опанчари.

У чланство ступају и ученици учитељске школе који су ангажовани на раду аналфабетског течaja. Током 1922. и 1923. године Абрашевић је имао преко 100 активних чланова. У оквиру Абрашевића радиле су драмска секција, библиотека и аналфабетски течaj, а повремено хорска и рецитаторска секција.

Ускоро је рад "Абрашевића" забрањен али активност није престала јер су чланови "Абрашевића" прешли у Јагодинско опште грађанско друштво "Коча". Секција "Абрашевић" преоснована је 18. августа 1935. године у Шареној кафани. УРУГ²⁷⁾. У периоду изби-

јања другог светског рата 1941. године "Абрашевић" престаје са радом²⁸⁾.

Куд "Аца Вељковић" из Шантаровца, ради већ 50 година и даје огроман допринос у очувању игара из Белице. Под уметничким руководством Слободанке Маринковић постиже велике успехе на регионалним и републичким смотрама традиционалних фолклорних ансамбала. Осим наступа у Србији успостављају успешну сарадњу са културно уметничким друштвима у Македонији, и Белорусији.

Куд "Ђердан" из Трнаве постоји од 1988. године. Дечији ансамбл негује игре из белице и као такав осваја награде и признања на регионални и републички смотрама народног стваралаштва. Куд "Ђердан" је и организатор смотре дечијег традиционалног фолклора. Успоставља сарадњу са многим друштвима по Србији, а учествују и на фестивалу фолклора у Неготину и Зајечару.

Куд "Каблови" из Јагодине основано пре 50 година данас окупља преко 200 чланова. У протеклих пет деценија чланови разних секција друштва гостовали су у преко 800 места где су дали занимљиве програме како за наше грађане тако за житеље градова у иностранству. На свом репертоару на жалост нема игре из Белице али се надам да ће и оне добити своје место.

Рад оваквих друштава својеврсна су прилика и последња оаза за очување обичаја и игара првенствено из Белице а потом и из других крајева.

Школа са интернатом за децу оштећеног слуха и говора "11 Мај" у Јагодини

У богатој културној историји Јагодине, "Дом глувонемих", на прагу осме деценије свог постојања, заузима важно место међу просветним и културним институцијама. То је једна од најстаријих дефектолошких установа у Србији. Посебно треба истаћи учешће ученика у оквиру ваннаставних активности. Једна од њих је и секција за учење традиционалних игара, где ученици радо узимају учешће. Резултат тих активности су многобројна заслужена признања на које је школа са правом поносна.

КАЗИВАЧИ

1. Богдановић Милева (1930) - Бунар
2. Богдановић Миодраг (1920) - Бунар
3. Богојевић Биљана (1969) - Белица
4. Богојевић Јела (1938) - Белица
5. Богојевић Животије (1925) - Белица
6. Васић Милутин (1940) - Шантаровац
7. Димитријевић Мирослав (1930) - Јагодина
8. Ђурђевић Вера (1917) - Винорача
9. Исаиловић Владанка (1922) - Шульковац
10. Исаиловић Живорад (1920) - Шульковац
11. Исаиловић Живко (1934) - Шульковац
12. Исаиловић Радмила (1925) - Шульковац
13. Маринковић Драгић (1926) - Шантаровац
14. Маринковић Љубинка (1928) - Шантаровац
15. Милановић Јован (1930) - Шульковац
16. Милановић Слободан (1920) - Бунар
17. Милетић Владанка (1936) - Врба
18. Милосављевић Ружа (1930) - Бунар
19. Ристић Десанка (1925) - Бунар
20. Савић Радмила (1913) - Бунар
21. Савић Миланка (1939) - Бунар
22. Стевановић Ангелина (1941) - Бунар
23. Стефановић Сретен (1940) - Бунар
24. Стефановић Зоран (1965) - Белица
25. Стојадиновић Милана (1910) - Бунар
26. Трифуновић Владанка (1920) - Јагодина
27. Филиповић Животије (1930) - Шульковац

СПИСАК МЕСТА ОБУХВАЋЕНА ИСТРАЖИВАЊЕМ

1. Белица	2. Бунар	3. Винорача
4. Врба	5. Драгоцвет	6. Јагодина
7. Ковачевац	8. Трнава	9. Шантаровац
10. Шульковац		

НАПОМЕНЕ

1. Е. Цветић - Из историје старе Јагодине - јун 1988 - Јагодина, 13.
2. Е. Цветић - Из историје старе Јагодине - јун 1988 - Јагодина, 11.
3. Е. Цветић - Из историје старе Јагодине - јун 1988 - Јагодина, 9.
4. Е. Цветић - Из историје старе Јагодине - јун 1988 - Јагодина, 10.
5. Е. Цветић - Из историје старе Јагодине - јун 1988 - Јагодина, 10.
6. Е. Цветић - Из историје старе Јагодине - јун 1988 - Јагодина, 11.
7. Е. Цветић - Из историје старе Јагодине - јун 1988 - Јагодина, 11.
8. Е. Цветић - Из историје старе Јагодине - јун 1988 - Јагодина, 12.
9. Е. Цветић - Из историје старе Јагодине - јун 1988 - Јагодина, 14.
10. Ј. Цвијић - Балканско полуострво - Београд, 1966.
11. Е. Цветић - Из историје старе Јагодине - јун 1988 - Јагодина, 30.
12. М. Алексић - Етнолошка збирка, сеоска кућа - покућство каталог завичајног музеја у Јагодини 2002, 61.
13. М. Недељковић - Годишњи обичаји у Срба, Београд 1980, 23.
14. С. Зечевић - Српске народне игре, Београд 1983., 75.
15. В. Карадић - Српска историја нашег времена, Београд, 1977, 63.
16. Б. Цветковић - Средњевековни период каталог завичајног музеја у Јагодини 2002, 22.
17. Е. Цветић - Из историје старе Јагодине - јун 1988 - Јагодина, 12.
18. Е. Цветић - Из историје старе Јагодине - јун 1988 - Јагодина, 12.
19. М. Ђ. Милићевић - Кнежевина Србија - Београд 1876, 219.
20. Најпознатији сабори у Белици, били су: Свети Илија (Бунар), Свети Аранђел (Драгоцвет), Велика госпођа и Ускрс (Јошанички Прњавор), Свети Пантелејмон и Богородица (14. октобар), (Јагодина).
21. Д. и Љ. Јанковић - Народне игре осма књига, - Београд 1964, 9.
22. В. Марјановић - Здравствена култура Јагодине у 19. веку
23. Називи градских игара су преузети са позивница
24. Позивнице су власништво Завичајног музеја у Јагодини
25. М. Прошић Дворнић-Народна ношња Шумадије-Загреб 1989, 8.
26. М. Прошић Дворнић-Народна ношња Шумадије-Загреб 1989, 14.
27. УРУГ-удружење радничких уметничких група
28. Ж.И. Крстић-Пола века Друштва за културу "Каблови" Јагодина 2002.
29. Све кројне табле преузете су из књиге, М. Прошић Дворнић-Народна ношња Шумадије-Загreb 1989.
30. Позивнице су власништво Завичајног музеја у Јагодини

Уводна реч	3
Област и њене карактеристике	5
Годишњи обичаји:	8
Бадњи дан и Божић	8
Покладе	11
Ускрс	11
Манастир Јошаница	12
Ђурђевдан	14
Лазарице	15
Додоле	16
Крстоноше	18
Мобе прела и седељке	19
Крсна слава	21
Играње поводом значајнијих датума у животу појединача	24
Рођење	24
Проигравање младих	25
Свадба	27
Погребни обичаји	35
Игре Белице	37
Забаве у Јагодини	81
Народна ношња	87
Чувари традиције	94
Казивачи	98
Списак места обухваћена истраживањем	98

